

АНОТАЦІЯ

Фесик М.О. Організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій у м.Києві. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Досліджено сутність понять «культура», «креативні індустрії», «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій» та пов'язані з ними поняття з точки зору публічного управління. Охарактеризовано інституційне забезпечення розвитку культури і креативних індустрій. Проаналізовано тенденції у розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві, виявлено проблеми. Проаналізовано досвід Великобританії і, зокрема, Лондону та узагальнено успішні світові практики щодо заходів підтримки культури і креативних індустрій. З'ясовано роль кластерного підходу у зростанні конкурентоспроможності територій та переваги креативних кластерів. Обґрунтовано комплексний підхід до удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій.

Ключові слова: публічне управління, культура, креативні індустрії, організаційно-правовий механізм, місто, розвиток, програма, заходи.

ANNOTATION

M.O. Fesyk. Organizational and legal mechanism for the development of culture and creative industries in Kyiv.. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining an educational degree at the second level of higher education (Master's degree), field of study: 28 «Public Management and Administration», specialty: 281 «Public Management and Administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2023.

The essence of the concepts «culture», «creative industries», «organizational and legal mechanism for the development of culture and creative industries» and related concepts from the point of view of public administration were studied. The institutional support for the development of culture and creative industries is characterized. Trends in the development of culture and creative industries in the city of Kyiv were analyzed, problems were identified. The experience of Great Britain and, in particular, London is analyzed and successful global practices regarding measures to support culture and creative industries are summarized. The role of the cluster approach in increasing the competitiveness of territories and the advantages of creative clusters is clarified. A comprehensive approach to the improvement of the organizational and legal mechanism for the development of culture and creative industries is substantiated.

Keywords: public administration, culture, creative industries, organizational and legal mechanism, city, development, program, measures public administration, culture, creative industries, organizational and legal mechanism, city, development, program, measures.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ
ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Фесик М. Культура і креативні індустрії у повоєнному розвитку Києва. Цінність незалежності – рушійна сила державотворення: матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу (Київ, 6 верес. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 80 с. С.68-69.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВДВ	Валова додана вартість
ВОІВ	Всесвітня організація інтелектуальної власності
ВРП	Валовий регіональний продукт
Держстат	Державна служба статистики України
ЄС	Європейський Союз
ІТ	Інформаційні технології
ЗМІ	Засоби масової інформації
ЗСУ	Збройні сили України
КЗпП	Кодекс законів про працю
КВЕД	Класифікація видів економічної діяльності
КМДА	Виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація)
МКіП	Міністерство культури та інформаційної політики України
ООН	Організація Об'єднаних націй
ФОП	Фізична особа-підприємець
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНКТАД	Конференція ООН з торгівлі та розвитку

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КУЛЬТУРИ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ.....	9
1.1. Сутність понять «культура» і «креативні індустрії».....	9
1.2. Семантика категорії «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій»	15
1.3. Інституційне забезпечення розвитку культури і креативних індустрій.....	19
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ І ПРОБЛЕМ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)....	25
2.1. Аналіз тенденцій у розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві	25
2.1. Розвиток закладів культури комунальної власності територіальної громади м. Києва на сучасному етапі.....	29
2.2. Проблеми у розвитку культури і креативних індустрій	42
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ РОЗБУДОВИ КУЛЬТУРИ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ.....	48
3.1. Адаптація зарубіжного досвіду управління розвитком культури і креативних індустрій	48
3.2. Формування креативних кластерів	55
3.3. Пропозиції щодо удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій у повоєнний період	60
Висновки до розділу 3	65
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В останні десятиліття увага до креативних індустрій у різних державах світу значно зросла, а їх потенціал обумовив те, що вони стали частиною національних стратегій. Зростання ВВП, більша зайнятість населення, збільшення інвестицій, розвиток територій - все це є результатами ефективної державної політики підтримки креативного сектору у Великобританії, США, Японії та інших країнах.

Доцільність адаптації світового досвіду законодавчого регулювання, інституційної підтримки та організаційного забезпечення розвитку культури і креативних індустрій потребує досліджень і сприятиме становленню нових їх видів та подальшому розширенню існуючих в Україні.

Такі дослідження необхідні для повоєнного відновлення, а депресія та інші негативні чинники у промисловому комплексі України спонукають до пошуку нових шляхів у розвитку та підходів в управлінні.

Зарубіжні вчені - Дж. Еванс [62], Г. Скот, П. Сакко [59], Дж. Пауер, А. Прат [74], Т. Флемінг, Ч. Лендрі, Дж. Хокінс, Р. Флорида [64] та інші - зауважують, що тематика креативних індустрій, їх кластеризація, створення креативних міст є важливою складовою цивілізаційного розвитку. Активними дослідженнями культури і креативних індустрій займаються й такі міжнародні організації як ООН, ЮНЕСКО, ВОІВ та інші. з активним розвитком галузей економіки, в яких «ідея» та «творчий потенціал» заклали основу їхньої успішності

Серед вітчизняних дослідників слід відзначити праці Г. Галахової [8], Н.Давимуки і Л. Федулової [24], Карасьової [18], В.Мазуренко, О. Мрихіної, М.Проскуріної [29], Н. Подольчака і І. Левицької [31], Скавронської [42], А.Холодницької [52], С.Щеглюк [55] та інших вчених. Проте розгляд креативних індустрій з точки зору публічного управління є фрагментарним, а механізми та інструменти їх розвитку, як свідчить практика, потребують удосконалення.

Все це і обґрунтовує доцільність нашого дослідження. Практичне значення дослідження полягає у обґрунтуванні особливостей культури і креативних індустрій та формування регіональних механізмів їх розвитку. Відсутність вітчизняного досвіду публічного управління і виокремлення самих креативних індустрій як одного з найбільш ефективних видів економічної діяльності згідно з даними розвинутих країн, зумовлює потребу в розробці науково-обґрунтованих механізмів для ефективної роботи органів державної влади, місцевого самоврядування, публічних інституцій, а також їх взаємодії для розвитку культури і креативних індустрій.

Актуальність теми та рівень її розробленості визначили мету і завдання магістерського дослідження.

Мета магістерської роботи - дослідити теоретико-правові засади, прикладні аспекти розвитку культури і креативних індустрій у м.Києві та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення організаційно-правового механізму їх розвитку.

Така мета визначає необхідність розв'язання низки *завдань*:

- з'ясувати сутність понять «культура», «креативні індустрії», «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій» та пов'язаних з ними понять з точки зору публічного управління;
- охарактеризувати інституційне забезпечення розвитку культури і креативних індустрій;
- проаналізувати тенденції у розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві, виявити проблеми;
- проаналізувати досвід Великобританії і, зокрема, Лондону та узагальнити успішні світові практики щодо заходів підтримки культури і креативних індустрій;
- встановити роль кластерного підходу у зростанні конкурентоспроможності територій та переваги креативних кластерів;
- обґрунтувати комплексний підхід до удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій.

Об'єктом дослідження є розвиток культури і креативних індустрій.

Предметом дослідження є організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій у м. Києві.

Методологічну основу дослідження становлять: загальнотеоретичні й методологічні принципи наукового пізнання; методи термінологічного і семантичного аналізу (при визначенні понять «культура», «креативні індустрії», «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій» та ін.), методи системно-структурного аналізу (класифікація, систематизація), компаративістики (порівняння та узагальнення), узагальнення (вивчення зарубіжного досвіду управління розвитком креативних індустрій), прогнозування (для визначення напрямів удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій) тощо.

Інформаційною базою магістерського дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України всіх рівнів публічного управління, наукові праці вітчизняних та закордонних авторів, офіційні інтернет-ресурси, результати власних емпіричних досліджень.

Практичне значення отриманих результатів. У ході дослідження встановлено теоретичні та правові засади розвитку культури і креативних індустрій, проаналізовано вітчизняний та європейський досвід їх розвитку, визначено виклики і проблеми у цій сфері у м. Києві та в Україні в цілому, сформовано пропозиції щодо удосконалення правового і організаційного забезпечення, розроблено пропозиції і рекомендації щодо розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві. Результати дослідження можуть використовувати органи публічної влади різних рівнів.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 79 сторінок. Список використаних джерел містить 77 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КУЛЬТУРИ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

1.1. Сутність понять «культура» і «креативні індустрії»

З метою з'ясування проблемного поля та виявлення особливостей розвитку культури і креативних індустрій передусім необхідним є визначення сутності цих понять з точки зору публічного управління.

Короткий енциклопедичний словник з культури подає визначає культуру як: «сукупність матеріальних і духовних надбань, комплекс характерних інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що охоплює не лише різні мистецтва, але й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірування» [22, С.171].

У Законі України «Про культуру» дано наступне визначення культури: «культура – це сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти»; а також таке визначення культурного простору: «культурний простір України – сфера, в якій відповідно до законодавства провадиться культурна діяльність та задовольняються культурні, інформаційні та дозвілліві потреби громадян, що охоплює, зокрема, телебачення, радіомовлення, періодичні друковані видання та книговидавничу продукцію, ринок культурних благ, а також культурно-мистецьке середовище» (стаття 1 Закону) [34].

Важливим є вивчення впливу культури на економічний розвиток. Адже саме культура формує навички, виробляє продукти, формує розуміння, які

сприяють соціальному та економічному розвитку. І культура, і цінності, а головне знання та навички формують добробут громад.

Поняття «креативні індустрії» вперше було означено наприкінці ХХ століття Департаментом культури, медіа та спорту уряду Великобританії. Креативні індустрії трактувалися як: «такі індустрії, які походять з індивідуальної креативності, вміння і таланту, і які мають потенціал до багатства і створення робочих місць через генерування та використання інтелектуальної власності» [60].

Тобто формування креативних індустрій стало можливим у зв'язку з активним розвитком галузей економіки, в яких «ідея» та «творчий потенціал» стали підґрунтям їхньої успішності, на відміну від традиційних ресурсів чи об'єктів таких як «земля», «праця», «капітал».

Використовувати дефініцію «креативні індустрії» стали активно з початку ХХІ століття. У Західній Європі та США до них включали галузі, які використовували у своїй діяльності сучасні технології, а динамічний їх розвиток зумовлював створення все більшої кількості робочих місць.

На міжнародній арені прибічниками креативної економіки та креативних індустрій стали Джон Хокінс (Howkins, 2001) та Річард Флорида (Florida, 2002). Хокінс на той час був членом Консультативного комітету ООН з питань креативної економіки, опублікував книги «The Creative Economy: How People Make Money From Ideas» та «Creative Ecologies». Саме його вважають батьком креативної економіки. Річард Флорида - голова «Інституту Мартін Просперіті» Ротманської школи менеджменту при Торонтському університеті – став знаменитий тим, що визначив креативний клас у класифікації соціально-економічних класів. Ці вчені досліджувати розвиток креативних галузей та їх вплив на соціально-економічні зміни в містах, регіонах, країнах.

Професор Міланського університету П'єр Луїджі Сакко (Sacco, 2003) пов'язував виникнення поняття «креативні індустрії» із індустріальною революцією. Адже застосування сучасних технологій в традиційних мистецтвах призвело до змін серед способів їх виробництва, використання та

розповсюдження (відтворення та поширення звукозаписів, відеозаписів, книговидань, масових кінопоказів). Він зазначав, що саме технології сприяли збільшенню доступу до культури, позначилися на творчих процесах та трансформували цілі культурні напрямки.

Вітчизняні науковці, що досліджувати становлення креативних індустрій в Україні, роблять акцент також на їх економічній природі та потенціалі. В опублікованих працях українських вчених поняття «креативні індустрії» починає появлятися після 2010-х років. Зокрема, О. Валевський, Н. Карасьова, В.Копійка, С. Щеглюк, М. Проскуріна, В. Мазуренко, О. Мрихіна, Н. Чухрай А.Холодницька відзначають потенціал креативних індустрій для постіндустріального розвитку української економіки.

Дотичними поняттями є «культурні індустрії» та «творчі індустрії». Поняття «творчі індустрії» застосовується у науковій літературі, тому що це дослівний переклад з англійської мови поняття «креативні індустрії». Інші вчені відзначають, що «креативні індустрії» - це розширене поняття «культурні індустрії».

До культурних індустрій включають традиційні види культурної діяльності, а до креативних - також нові, інноваційні види діяльності, які формуються з розвитком цифрових та інформаційних технологій.

Т. Галахова зазначає, що «Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) визначає креативні індустрії як індустрії, метою яких є створення, виробництво і комерціалізацію творчих (креативного) змістів, які є нематеріальними і культурними за своєю природою. Такі змісти зазвичай захищені правом інтелектуальної власності і вони можуть набрати форми продукту чи послуги» [8].

Н. Подольчак та Я. Левицька підкреслюють, що Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) визначає креативні індустрії як: «цикли створення, виробництва, обміну і розподілу товарів і послуг, які ґрунтуються на творчому та інтелектуальному капіталі; діяльність на основі знань, що сфокусована, але не обмежується мистецтвом, потенційно орієнтовану на

отримання прибутку від торгівлі та прав інтелектуальної власності; матеріальні продукти та нематеріальні інтелектуальні або мистецькі послуги з творчим змістом та економічною цінністю, і водночас такі продукти і послуги, що орієнтовані на досягнення та ринкових цілей» [31].

У Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії»» наведено визначення: «креативні індустрії - види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості» [34].

Склад креативних індустрій у процесі еволюції змінювався, як змінювались творчі види діяльності. У 2001 році Міністерство культури, медіа та спорту Великобританії включало до них: рекламу; ринок сучасного мистецтва та антикваріату; ремесла; дизайн; мода; кіно та відео; інтерактивне дозвілля та програмне забезпечення; музику; перформативні мистецтва; видавничу справу; програмне забезпечення та комп'ютерні послуги; телебачення та радіомовлення.

Всесвітня організація інтелектуальної власності у 2003 році включила до них основні і взаємозалежні та проміжні галузі. До основних галузей віднесли: рекламу, організацію колективного управління майновими правами, кіно та відео, музику, виконавські види мистецтва, видавничу справу, програмне забезпечення, радіо і телебачення, візуальне та графічне мистецтво. Взаємозалежні галузі авторського права: записуючі матеріали (касети, диски тощо), побутова електроніка, музичні інструменти, паперова індустрія, фотографічне обладнання. До проміжних галузей - архітектуру, одяг та взуття, дизайн, моду, предмети домашнього вжитку, іграшки.

Інститут статистики ЮНЕСКО в 2005 році запропонував такий склад креативних індустрій з акцентом на культуру: індустрії в основних напрямках культурної сфери та індустрії, які мають вплив на сферу культури. До основних напрямків віднесено музеї, галереї, бібліотеки, виконавські види мистецтва, фестивалі, образотворче мистецтво, ремесла, дизайн, видавництво, телебачення, радіо, фільми та відео, фотографія, інтерактивні медіа. До індустрій, які мають

вплив на сферу культури - музичні інструменти, звукове обладнання, архітектуру, рекламу, поліграфічне обладнання, програмне забезпечення, аудіовізуальне апаратне забезпечення.

В Україні перелік креативних індустрій на законодавчому рівні затверджено у 2019 році Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 р. №265-р. і включає: «виробництво ювелірних і подібних виробів, виробництво біжутерії та подібних виробів, виробництво музичних інструментів. видання книг, видання газет, видання журналів і періодичних видань, інші види видавничої діяльності, видання комп'ютерних ігор, видання іншого програмного забезпечення, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, демонстрація кінофільмів, видання звукозаписів, діяльність у сфері радіомовлення, діяльність у сфері телевізійного мовлення, комп'ютерне програмування, консультування з питань інформатизації, діяльність інформаційних агентств, діяльність у сфері зв'язків із громадськістю, діяльність у сфері архітектури, дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук, рекламні агентства, посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації, спеціалізована діяльність із дизайну, діяльність у сфері фотографії, надання послуг з перекладу, освіта у сфері культури, театральна та концертна діяльність, діяльність щодо підтримання театральних і концертних заходів, індивідуальна мистецька діяльність, функціонування театральних і концертних залів, функціонування бібліотек і архівів, функціонування музеїв» [33].

Незалежно від того, як визначаються та класифікуються креативні індустрії, немає жодних розбіжностей серед вчених у тому, що вони є базою «креативної економіки». І зростання інтересу до «креативної економіки» асоціюється зі швидким абсолютним і відносним зростання цих галузей, стимулюється технологічними інноваціями. При цьому підприємства дуже

різноманітні. Чисельно домінуючі фірми тут - це мікропідприємства, які спеціалізуються на контенті.

Серед характерних рис і такі.

Існує не одна індустрія культури, їх низка. Кожна галузь (кіно, телебачення, медіа тощо) має свою екосистему, ринки праці та підрядні мережі. Культурні індустрії описують як сектор, або як виробничу систему. У рамках цієї системи можуть бути і декілька галузей і одна. Існують (організаційні) зв'язки по горизонталі і вертикалі у виробничому процесі.

Багато фірм молоді, багато дуже малих, по суті, мікробізнесу. Однак учасники часто були в галузі або секторі до того як створили ФОП.

У промисловості переважно домінують 2 або 3 великі підприємства. Це може означати багатонаціональне панування у світі. Злиття, наприклад, Time-Warner і AOL створило одну із найбільших корпоративних організацій у світі.

На більшості підприємств власниками є та працюють «творці». З цим і пов'язані їх проблеми щодо юридичного, бухгалтерського супроводу. Більшість зосереджуються на творчості, а не на майбутньому виробництва.

Водночас йде жорстока конкуренція, наприклад, відбулося де/перерегулювання мовників/видавців, що забезпечило створення великої кількості незалежних операторів.

Життєві цикли фірм є короткостроковими, інколи займають кілька тижнів, або на основі одного проекту. Зайнятість зазвичай короткострокова, часто висококваліфікована, випадкова або короткострокова - строковий контракт і фріланс. Часто зустрічаються серійні, короткострокові контракти.

У спеціалізованому та висококваліфікованому промисловому секторі, який базується навколо індивідуального творчого досвіду, окремі особи можуть бути «виведені» з фірм через ФОПи або й надалі втрачені загалом через міграцію працівників.

1.2. Семантика категорії «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій»

Питанням сутності, призначення, структури поняття «організаційно-правовий механізм» присвячені дослідження багатьох вітчизняних вчених в різних сферах: права, економіки, публічного управління. Ю. Афанасьєва розглядала організаційно-правовий механізм державного регулювання демографічних процесів в Україні [3], Р. Замковий - у сфері стандартизації [15], Е. Топалова - забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні [48]. М. Проскуріна розглядає організаційно-економічний механізм культурної індустрії України [29].

Для формулювання визначення дефініції «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій» застосуємо семантичний аналіз.

Згідно із Великим тлумачним словником української мови: «механізм це: 1) пристрій, що передає або перетворює рух; 2) внутрішня будова, система чого-небудь; 3) метод, спосіб; 4) сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне тощо явище» [6, с. 665].

У контексті нашого дослідження, застосуємо часткову дефрагментацію узагальненого поняття, а потім поєднаємо поняття «механізм» із поняттям «розвиток». Розуміючи розвиток як «процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого» [6], вбачаємо, що в сенсі словосполучення «механізм розвитку» із чотирьох наведених трактувань поняття «механізм» найбільш відповідними є друге визначення - внутрішня будова, система чого-небудь та третє - метод, спосіб. Перше означення не може бути використане в контексті словосполучення «механізм розвитку», бо воно більше із технічної сфери, а четверте – розвиток – це процес, а не явище.

Поєднавши значення слова «механізм» із наведеним вище розумінням поняття «розвиток» слід взяти до уваги, що суб'єктами правовідносин є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, громадяни, бізнес та ін.) [5, с. 13].

Академічний перелік механізмів включає п'ять основних: правовий, організаційний, економічний, політичний, інформаційний, мотиваційний.

У тому механізмі, що є предметом нашого дослідження, простежується його дуалістична природа як система двох структур: організаційного та правового механізмів.

Передумовами організаційного механізму вважають організаційні функції, реалізація котрих має привести до формування керівних та керованих структур і встановлення взаємозв'язку між ними [41, С. 258; 13]. Звідси витікає, що елементами організаційного механізму є керівна та керована структури, котрі на практиці є нічим іншим, як відповідними державними / самоврядними / громадськими інституціями, діяльність яких спрямовується на забезпечення розвитку культури і креативних індустрій. Якщо ж ми говоримо про систему, то між відповідними інституціями, зацікавленими сторонами має бути зв'язок прямого та зворотного типу, що відповідає розгляду механізму як системи, адже система обов'язково передбачає взаємозв'язок між її елементами.

Щодо категорії «правовий механізм», то його розглядають як «систему (певну конструкцію) правових (юридичних) засобів, за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється та забезпечується правопорядок (досягається юридична ціль)» [43; 47, С. 13]. Такими правовими (юридичними) засобами є сукупність нормативно-правових актів різного рівня, тобто законів, підзаконних та локальних нормативно-правових актів, спрямованих на задоволення інтересів суб'єктів у конкретній сфері.

Таким чином, під правовим механізмом розвитку потрібно розуміти систему законодавчих, підзаконних і локальних нормативно-правових актів,

спрямованих на врегулювання практичних активностей, заходів, дій суб'єктів суспільно-правових відносин і господарювання у відповідній сфері.

Серед ключових нормативно-правових актів, які впливають на розвиток культури і креативних індустрій, можна виділити декілька сегментів: рамковий Закон України «Про культуру», норми Кодексу законів про працю, накази Міністерства культури, нормативно-правові акти про авторське право, адже ними керуються при укладенні договорів про передачу прав на використання творів та ін.

З точки зору змістовного наповнення визначення, необхідним є попереднє обґрунтування правового механізму, а вже потім організаційного, оскільки на практиці активізація другого неможлива без нормативно-правового підґрунтя. Вчені визначають елементами організаційно-правового механізму реалізації права нормативно-правове забезпечення відповідної сфери та інституції, що забезпечують реалізацію конкретного права» [19].

Ю. Миронов та О. Гавриляк розкривають поняття «організаційного механізму» як переліку певних складових елементів, які в сумі утворюють організаційну основу певних процесів та явищ [7]. Тобто, організаційний механізм розглядається з позиції організаційних та управлінських дій, створення організаційної структури, взаємозв'язків між її елементами, процесами для досягнення основної мети шляхом забезпечення досягнення поставлених цілей.

І. Грузнов трактує формування організаційного механізму як систему організаційних, економічних, управлінських, регулюючих і правових дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок функціонування підприємств, що приведе до досягнення очікуваних економіко-соціальних, екологічних та інших результатів [11, с. 15].

О. Гарафонова розглядає «організаційний механізм» найбільш узагальнено, як «систему методів, способів, прийомів формування і регулювання відносин об'єктів з внутрішнім і зовнішнім середовищем» [9, с. 25].

О. Федорчак зазначає, що «залежно від того, які саме проблеми

вирішуються та в яких умовах, може застосовуватися не один із вище зазначених механізмів, а їх комбінація. У такому разі йдеться про комплексний механізм» [50].

Ми притримуємось цієї ж позиції щодо комплексної, комбінаторної, а саме бінарної, природи та сутності організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій і тому наступним кроком у нашому дослідженні є формулювання цієї категорії.

Зазначимо, що проблема розвитку культури і креативних індустрій є доволі складною, а умови її вирішення - неоднозначними та обтяженими факторами економічного, демографічного, управлінського, а подекуди й політичного характеру, особливо у воєнний та повоєнний періоди.

Незважаючи на те, що у статті 11 Конституції зазначено, що «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності» [21], відсутність повного бюджетного фінансування не дозволяє підтримувати як культуру, так і креативні індустрії. Для вирішення ситуації необхідні заходи організаційного характеру.

Пропонуємо під організаційно-правовим механізмом розвитку культури і креативних індустрій розуміти систему законодавчих, підзаконних і локальних нормативно-правових актів, що корелюються з положеннями Конституції України щодо розвитку культури і спрямовані на врегулювання сфери суспільно-правових та економічних відносин у цій сфері та органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що взаємодіють із метою перетворення норм права, закріплених у названих нормативно-правових актах, на практичні правомірні дії та активності всіх суб'єктів, задіяних у розвитку сфери культури і креативних індустрій.

1.3. Інституційне забезпечення розвитку культури і креативних індустрій

Оскільки креативні індустрії мають широкий спектр діяльності та крос-секторальної взаємодії, інституційне забезпечення їх діяльності реалізується через діяльність майже всіх міністерств. Окремі міністерств відіграють особливу роль у функціонуванні їх і розвитку. Це: Міністерство освіти та науки України, Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство юстиції України, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України.

Проте основну роль відіграє Міністерство культури та інформаційної політики України (центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері культури та секторів креативних індустрій (далі – МКіП). Саме ця інституція працює над трансформацією правової бази з питань розвитку креативних індустрій відповідно до європейських стандартів; розвитком людських ресурсів креативних індустрій, зокрема, це стосується підвищення рівня підприємницьких навиків митців, менеджерів, діячів культури; популяризацією товарів, послуг і проєктів креативних індустрій; вибірковою підтримкою народної творчості та промоцію культурних брендів. Цими питаннями займаються: Директорат культури та мистецтв, Директорат книговидання, креативних індустрій та туризму, Директорат з інформаційної політики та інформаційної безпеки, Управління охорони культурної спадщини та музеїв, Директорат соціокультурного розвитку, Директорат стратегічного планування та європейської євроінтеграції, Сектор мистецьких конкурсів. Також було ініційовано створення державної установи – Національного агентства розвитку креативних індустрій, функціонал якої передбачає надання інкубаційних та

консалтингових послуг, просвітницькі програми, сертифікацію експертів, допомогу в захисті інтелектуальної власності та креативних продуктів, промоцію креативних індустрій.

Дієвими механізмами публічного управління розвитком креативних індустрій в Україні стали такі державні інституції як Український культурний Фонд, Український фонд стартапів, Дія City, а також програмна підтримка на національному та регіональному рівнях (кредитна, освітня, фінансова).

Український культурний Фонд - державна установа, створена у 2017 році на підставі відповідного Закону України, з метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості і суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір [38].

Український фонд стартапів - державний фонд, започаткований за ініціативою Кабінету Міністрів України для сприяння створенню та розвитку технологічних стартапів на ранніх стадіях з метою підвищення їх глобальної конкурентоспроможності. Фонд створений при Міністерстві фінансів України, із грудня 2022 року ним керує Мінцифри. Він вважається найбільшим ангельським інвестором в країні – до російського нападу фонд видав 6,4 млн дол. понад 250 стартапам.

Дія City - унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні, який поєднує комфортні податкові умови з ефективними інструментами, що дозволить компаніям будувати прозору корпоративну структуру, легше залучати іноземні інвестиції, долучати додаткові механізми для захисту нематеріальних активів [36].

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 736 «Про реалізацію експериментального проекту щодо надання на конкурсних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій» затверджено Порядок реалізації експериментального проекту щодо

надання на конкурсних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій. Експериментальний проект реалізується Мінекономіки разом із Фондом розвитку інновацій (далі - Фонд інновацій), який надає фінансову підтримку стартапам у формі грантів та Фондом інвестицій, який надає фінансову підтримку стартапам у формі конвертованої позики. Експериментальний проект передбачає організацію та проведення на конкурсних засадах відбору стартапів на ранніх етапах для отримання фінансової підтримки, визначення та прийняття рішення про переможців зазначеного відбору і надання їм фінансової підтримки, а також здійснення контролю за використанням коштів фінансової підтримки.

До національних програм сприяння розвитку креативних індустрій можна віднести державні освітні програми розроблені Міністерством освіти і науки України, Державну програму «Доступні кредити 5-7-9 %» (2020).

Прикладом регіональних програм сприяння розвитку креативних індустрій можна зазначити у м. Києві Міську цільову програму сприяння розвитку промисловості, підприємництва і споживчого ринку та Комплексну цільову програму «Столична культура: 2022–2024 роки».

Однак перелічені вище механізми розвитку креативних індустрій на національному та регіональному рівні не є узгодженими, а відтак:

- наявні колізії;
- спостерігається незбалансованість за виробничим циклом діяльності організації, життєвим циклом креативного продукту;
- не відповідають тенденціям – світовим і регіональним;
- не рідкісні випадки, коли витрати на адміністрування суттєво перевищують отримуваний ефект;
- нечітке інформаційне роз'яснення призводить до того, що отримувач не розуміє можливостей і прав.

Саме тому необхідні механізми, які би сприяли розвитку креативних індустрій на різних етапах виробництва креативних товарів та послуг (де саме необхідна сфокусована підтримка) залежно від специфіки індустрії. Крім того

сучасний стан економіки, інвестиційної привабливості та політичних умов є нестабільним внаслідок воєнного стану, що також є підставою для використання таких механізмів розвитку креативних індустрій.

В такому випадку необхідна

1) ідентифікація потреб кожного виду креативних індустрій на етапах виробничого процесу створення креативних товарів та послуг,

2) формування відповідних інструментів,

3) сприяння розвитку креативних індустрій на конкретному етапі їх виробничого процесу,

4) сфокусованість зусиль публічного управління на означених проблемах окремих індустрій.

Можливість використання на всіх рівнях публічного управління – національному, регіональному, місцевому – таких вибіркового механізмів розвитку креативних індустрій пов'язана із проблемами, які виникають з наявними на даному етапі механізмами публічного управління в Україні.

Оскільки, саме поняття «креативні індустрії» в сфері публічного управління з'явилося у 2018 році, то пошук і впровадження механізмів сприяння розвитку креативних індустрій на національному, регіональному та місцевому рівнях лише на початковому, по суті, етапі.

Створення креативних просторів (креативні кластери, хаби, коворкінги, творчі лабораторії, майстерні, креативні квартали, арт-об'єкти, відкриті простори тощо) до війни було одним із напрямів розвитку інфраструктури обласних центрів всієї України, зокрема і з ініціативи органів місцевого самоврядування в таких містах як Київ, Львів, Івано-Франківськ та інші.

Аналіз розбудови креативних індустрій, креативних просторів сприятиме їх розумінню, визначенню їх впливу на економіку міст та добробут і якість життя.

Висновки до розділу 1

Досліджено поняття «культура», «креативні індустрії» та пов'язані з ними з точки зору публічного управління. Здійснено компаративний аналіз визначення дефініції «креативні індустрії» та їх складу згідно з українським законодавством та визначеннями Міністерства культури, медіа та спорту Великобританії, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Інституту статистики ЮНЕСКО. Розглянуто види економічної діяльності, які відносяться до креативних індустрій, їх характерні риси. Встановлено, що креативні індустрії в Україні мають специфіку і є базою «креативної економіки», що стимулюється технологічними інноваціями.

Здійснено семантичний аналіз понять – складових категорії «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій», що дозволило результаті сформулювати авторське визначення: організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій це система законодавчих, підзаконних і локальних нормативно-правових актів, що корелюються з положеннями Конституції України щодо розвитку культури і спрямовані на врегулювання сфери суспільно-правових та економічних відносин у цій сфері та органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що взаємодіють із метою перетворення норм права, закріплених у названих нормативно-правових актах, на практичні правомірні активності всіх суб'єктів для розвитку сфери культури і креативних індустрій.

Проаналізовано інституційне забезпечення розвитку культури і креативних індустрій, з'ясовано функції інституцій, особливості чинних програм. Виявлено недоліки механізмів розвитку креативних індустрій на національному та регіональному рівні, зокрема їх неузгодженість, незбалансованість, невідповідність світовим трендам, а відтак неефективність. Визначена необхідність 1) ідентифікації потреб кожного виду креативних

індустрій на різних етапах виробничого процесу створення креативних товарів та послуг, 2) формування відповідних інструментів, 3) сприяння розвитку креативних індустрій на конкретному етапі їх виробничого процесу, 4) сфокусованість зусиль органів публічного управління на означених проблемах окремих індустрій.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ І ПРОБЛЕМ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ (НА ПРИКЛАДІ М. КИЄВА)

2.1. Аналіз тенденцій у розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві

Культура і креативні індустрії є важливою складовою економіки і соціального життя столиці. Наявність великої кількості закладів, творчих і кваліфікованих кадрів, їх стратегічний потенціал обумовили визначення культури і креативних індустрій одним із основних напрямів смарт–спеціалізації міста Києва (рішення Київської міської ради від 19 грудня 2019 року № 498/8071 «Про схвалення основних напрямів смарт–спеціалізації міста Києва»). [37]

За результатами кількісного та якісного аналізу економічного потенціалу міста Києва було з'ясовано наступне:

«м. Київ є потужним центром розвитку сектору ІКТ та креативних індустрій в Україні; найбільший вплив на економіку міста Києва можуть здійснити такі види діяльності, як «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» (Розділ 62 КВЕД) та «Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів»;

експортний потенціал мають такі види діяльності як «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» (Розділ 62 КВЕД), «Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів» (розділ 59 КВЕД) та «Надання інформаційних послуг» (Розділ 63 КВЕД);

високий підприємницький потенціал демонструють наступні види діяльності: «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» (розділ 62 КВЕД), «Надання інформаційних послуг» (розділ 63

КВЕД), «Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів» (група 21.2 КВЕД), «Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку» (розділ 73 КВЕД), «Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів» (розділ 60 КВЕД);

науковим потенціалом забезпечені, передусім, такі види діяльності як: «Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність» (розділ 62 КВЕД), «Надання інформаційних послуг» (розділ 63 КВЕД) та «Виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів» (група 21.2 КВЕД);

найбільш активними та зацікавленими у співпраці з міською владою є підприємства секції «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок», переважна частина яких отримує фінансову підтримку з боку державної або регіональної влади (музеї, театри тощо). Підприємства цього виду діяльності мають гарні перспективи для подальшого розвитку, в т.ч. завдяки впровадженню новітніх інформаційних технологій, змінам у підходах до організації діяльності культурно-мистецької сфери та розширенню співробітництва з іноземними та вітчизняними партнерами;

найбільш перспективними видами економічної діяльності, які можуть бути перетворені на смарт-спеціалізацію м. Києва є виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів у зв'язку з порівняно високим рівнем інноваційної активності, активною взаємодією з науковими та освітніми установами, здатністю впроваджувати новітні технології та постачати лікарські засоби широкого кола терапевтичних груп. Крім цього, підприємства даного виду діяльності мають чітке бачення перспектив розвитку, в т. ч. технологічних;

додаткової уваги потребують види діяльності, що відносяться до розділу 26 «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції», який характеризується високими коефіцієнтами спеціалізації. Підприємства демонструють високий рівень інноваційної та патентно-винахідницької активності та науково-технічного потенціалу, проте низький рівень співробітництва з науковими та освітніми закладами та європейськими партнерами. Кожне з підприємств має вузькоспеціалізовані ринки збуту

(військово-промисловий комплекс, медичне обладнання, авіаційну сферу), розвиток яких потребує скоріше державної, ніж регіональної, підтримки. З огляду на можливість досягнення синергетичного ефекту між видами діяльності розділу 26 «Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції» та секції J «Інформація та телекомунікації», зокрема – в рамках реалізації ініціативи КиївСмартСіті тощо, ці види діяльності доцільно розглядати разом. Такий підхід також відповідає практиці європейських регіонів» [16].

Розвитку ІТ галузі в Києві сприяли і такі чинники, як сильна наукова й освітня система, що дозволяє розвивати таланти та готувати висококваліфікованих фахівців, спрощена система оподаткування ФОПів, потужна підтримка української діаспори, наявність стартап екосистеми (UNIT.City, КиївСмартСіті тощо), акселераторів, інкубаторів, венчурних та інвестиційних фондів. Київ має найбільш розвинутий в Україні за якісними та кількісними параметрами ринок офісної нерухомості. Загальний обсяг ринку в місті становив у 2021 р. майже 2,3 млн кв. м (GLA), первинна вакантність – приблизно 14%, і додатково 260 тис. кв. м (GLA) сучасних офісних приміщень планувались до введення в експлуатацію до кінця 2022 року. Київ пропонує різноманітні можливості для розміщення і розвитку ІТ-компаній, а орендні ставки в місті до війни були здебільшого аналогічні показникам ринків столиць інших країн ЦСЄ (орендна ставка на приміщення найвищої якості складала 23 євро/кв. м/місяць).

Для ІТ віддалена робота досить звичне явище: ІТ-проекти, зокрема аутсорсингові, передбачають віддалений від клієнта режим співпраці. Тому коли пандемія COVID-19 додатково змусила працювати поза офісом, це не зупинило роботу і з'явилися додаткові можливості для розвитку ІТ-бізнесу: в Україні в цілому 24% компаній зменшили орендовану площу офісів, 6% повністю відмовилися від офісу, 87% перейшли на гібридний режим роботи, 59% стали наймати персонал в інших містах, 43% стали наймати персонал в інших країнах.

У Київському регіоні у 2021 році було зосереджено році 99,2 тис. ІТ-фахівців, що складає 35% від загальної кількості фахівців цієї сфери в Україні.

Кількість випускників ІТ-спеціальностей у 2021 році становила 9,4 тис. осіб, яких готували у 167 вищих навчальних закладах з ІТ-спеціальностями [67]. Базуючись на даних податкових надходжень та ЄДР, обсяг податків сягнув 9146 млн. грн. Експорт ІТ-послуг зростає швидше за експорт будь-яких інших товарів чи послуг.

8 лютого 2022 року в Україні розпочато проєкт Дія.City - унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній. За рік роботи до Дія.City приєдналися Monobank, Нова Пошта, Samsung, AJAX, EPAM та загалом понад 430 резидентів. Дія.City пропонує нову екосистему для ведення бізнесу в Україні: резиденти (як українські, так і іноземні компанії) отримують особливий правовий статус, спеціальні умови оподаткування та лібералізовані трудові відносини. Серед ключових переваг - податок на виведений капітал замість податку на прибуток; працевлаштування як за КЗпП, так і контрактне (альтернатива ФОП); європейська система набуття та захисту інтелектуальної власності тощо. Наприкінці березня уряд спростив умови вступу та отримання статусу резидента Дія.City для ІТ-компаній на час воєнного стану - скасували критерії щодо кількості співробітників, середньої зарплати, а також звіт про відповідність та незалежний аудиторський висновок. Серед нових цілей простору Дія.City, на яких позначилось повномасштабне вторгнення росії, - залучення та підтримка military-tech компаній, які займаються створенням дронів, систем безпеки, тепловізорів, оптичних приладів тощо.

Київ також є лідером в Україні в сфері інших креативних індустрій, таких як: видавнича діяльність, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів та діяльність у сфері радіо та телевізійного мовлення тощо.

Столиця забезпечує більше третини доданої вартості сектору культури і креативних індустрій. Якщо говорити про продуктивність (додану вартість на душу населення), то за експертними оцінками, до війни Київ знаходився в авангарді і перевищував показник найближчого сусіда - Харківську область у понад 5 разів [14]. Оцінку креативних індустрій ускладнює те, що незважаючи

на затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 265-р видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, Держстат України (як і Головне управління статистики у м. Києві) не проводить по них статистичних спостережень.

«Опитування щодо проблем, спричинених війною (на липень 2022 року – дані з Плану відновлення) показали, що в цілому по Україні: 37% працівників у сфері креативних індустрій втратили роботу або не отримують зарплату під час війни. 39% креативних бізнесів відзначають зменшення/зникнення замовлень і продажів. У чверті креативних бізнесів падіння оборотів становить понад 90%. 20% представників креативних індустрій виїхали за кордон через війну» [10].

2.1. Розвиток закладів культури комунальної власності територіальної громади м. Києва на сучасному етапі

Київ займає лідируючі позиції по кількості музеїв, театрів і концертних організацій у розрахунку на 100 тис. населення у порівнянні з Київською, Харківською, Дніпропетровською та Львівською областями.

Таблиця 2.1

Кількість музеїв, театрів і концертних організацій

Регіон	Музеїв на 100 тис. населення		Театрів на 100 тис. населення		Концертних організацій, проф. творчих колективів на 100 тис. населення		Бібліотек на 1 тис. населення	
	2015	2021	2015	2021	2015	2021	2015	2021
Україна	1,32	1,35	0,26	0,27	0,17	0,18	0,40	0,39
м. Київ	1,45	1,37	0,79	0,79	0,79	0,75	0,05	0,05
Дніпропетровська обл.	0,80	0,81	0,40	0,43	0,12	0,12	0,25	0,24
Львівська обл.	1,03	1,07	0,36	0,36	0,51	0,51	0,53	0,52
Харківська обл.	1,21	1,22	0,26	0,26	0,11	0,11	0,30	0,30
Київська обл.	1,33	1,38	0,17	0,17	0,06	0,06	0,52	0,50

Зростання залученості киян і гостей міста до культурних і духовних цінностей забезпечують у тому числі й заклади культури, що перебувають у комунальній власності громади міста Києва.

Таблиця 2.2

Основні показники розвитку закладів культури, які знаходяться у комунальній власності громади міста Києва

	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість театрів, од.	21	21	21	21	21
в них місць, од.	5003	5003	5003	5207	5463
Кількість глядачів, тис. осіб	741,6	788,9	311,3	402,7	267,4
Кількість прем'єр, од.	106	89	50	86	57
Кількість концертних організацій, од.	9	9	9	8	8
Кількість концертів, од.	532	637	263	286	334
Кількість музеїв, од.	22	22	22	22	22
Кількість експонатів, тис. од.	1005,8	1012,2	1023,6	1078,8	1085,2
Оцифровано музейних предметів, тис.од.	...	14,6	22,5	30,0	23,3
Проведено виставок, од.	...	400	300	300	250
Кількість відвідувачів музеїв, тис. осіб	1014,6	990,6	391,1	615,6	223,6
Кількість бібліотек, од.	139	139	139	139	139
Кількість читачів по ЄРК, тис. прим.	473,9	486,2	436,3	474,9	396,8
Кількість постійно діючих кінотеатрів, од.	11	10	12	11	17
у т. ч. дитячих	4	2	4	3	3
Кількість глядацьких місць, од.	5433	5433	5140	5062	2574
у т. ч. дитячих	462	179	462	426	383
Кількість відвідувачів, тис. осіб	783,6	892,7	292,1	359,3	171,4
у т. ч. дитячих	57,4	49,6	20,0	28,2	17,1
Кількість парків культури і відпочинку, од.	6	6	6	6	6
Кількість відвідувачів, тис. осіб	1663	1704	1934	2500	2511

У Комплексній міській цільовій програмі «СТОЛИЧНА КУЛЬТУРА: 2022–2024 роки», затвердженій рішенням Київради від 16 грудня 2021 р. №4031/4072 є окрема підпрограма «Київ - місто креативних індустрій та культурних інновацій». У ній передбачено: «Основні шляхи та засоби розв'язання проблем:

- створення умов та інструментів підвищення ефективності діяльності в сфері культури;

- формування інституціональних засад для створення нових закладів, креативних хабів, культурного фонду міста Києва;
- підтримка творчих ініціатив митців та професійних мистецьких колективів щодо втілення оригінальних авторських проєктів;
- створення освітньо-комунікаційних майданчиків, відкритих до міжсекторальної та кроссекторальної співпраці, - методом інтеграції в існуючі практики, партнерства, співпрацю та менторського пошуку шляхів порозуміння;
- діджиталізація, широке впровадження цифрових технологій в закладах культури та культури софту;
- вивчення європейського досвіду щодо вирішення проблем у сфері культури і можливості його застосування в столиці; розвиток культурного обміну, каналів промоції мистецьких продуктів, створених у місті» [20].

Серед основних тенденцій м. Києва у 2018-2021 рр. було збільшення кількості масштабних мистецьких проєктів, серед яких: Atlas Weekend, «KYIV ART WEEK», Ukrainian Fashion Week, «Книжковий Арсенал», фестиваль Французької весни в Україні, міжнародний фестиваль світла і медіа-мистецтва Kyiv Lights Festival, Київський міжнародний фестиваль театрів ляльок «pUp.pet», Міжнародний фестиваль камерних вистав «AndriyivskyFest», Міжнародний фестиваль «Anne de Kiev Fest», Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість», культурологічний соціальний проєкт «КОД», мистецький проєкт «Театр крокує Європою», культурно-масові акції на Софійській та Конtrakтовій площах з нагоди міських свят та багато інших.

Водночас виклики останніх років - пандемія COVID-19, необхідність пріоритезації використання обмежених ресурсів, неможливість брати участь у культурному житті багатьма звичайними способами та необхідність розвитку нових форм – цифровізації і віртуалізації, зокрема, обумовили низку змін і проблем у цій сфері. На їх вирішення були спрямовані урядова програма «Підтримка», що почалася ще наприкінці 2021 року, і обумовила підвищений попит на книги, квитки в кінотеатри, театри, на концерти, та заходи Комплексної міської цільової програми «Столична культура: 2019-2021 роки».

Серед прикладів, створений за підтримки Українського культурного фонду 3-D- тур Національного історико-архітектурного музею «Київська фортеця», VR-тур по Бабиному Яру в Музеї історії міста Києва, культурно-мистецький проєкт «БЛОКУР» в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва до 120-річчя від дня народження народної художниці Катерини Білокур. Результатом проєкту стала книга «БЛОКУР» (авторка Олеся Авраменко) з елементами доповненої реальності з використанням мобільного додатку SIMO AR та виставка «Катерина Білокур, Життя в обіймах квітів» з аудіо-візуальним гідом з використанням AR-технологій.

Протягом 2018-2021 років оцифровано понад 70 тисяч музейних предметів.

Помітними подіями в історико-культурному житті Києва стали інноваційні, неординарні проєкти Музею історії міста Києва:

- виставка «Made in Kyiv. Археологія повсякдення», на якій довершені для свого часу ремісничі технології та вироби київських майстрів доповнені сучасними відеореконструкціями, рядом візуальних проєкцій, 3-D моделями й анімацією;

- міжнародний мистецько-філософський проєкт «Одного дня після...». У проєкті взяли участь митці різних напрямів сучасного мистецтва з України, Болгарії, Литви, Нідерландів, Німеччини, Ізраїлю та Лівану;

- спільний проєкт Музею історії міста Києва й Об'єднання родичів політв'язнів Кремля за підтримки Посольства Великої Британії в Україні та Європейського фонду за демократію «CRIMEA is HERE». Виставка присвячена втраченому півострову й спогадам про нього, глибинним емоціям і почуттям;

- міжмузейний виставковий проєкт «Велика сімка», в якому представлені твори семи непересічних українських художників: Т. Шевченка, К. Малевича, О. Архипенка, Г. Нарбути, М. Бойчука, М. Примаченко та А. Криволапа.

З нагоди 150-річчя від дня народження Лесі Українки шість музеїв комунальної власності міста Києва взяли участь у масштабному мистецькому проєкті Міністерства культури та інформаційної політики України «Леся Українка: 150 імен».

В Українському музеї в Нью-Йорку було презентовано масштабний міжнародний проєкт – виставка «Українське коло: до сторіччя визвольних змагань (1917–1921 рр.)», який об’єднав у цьому проєкті 35 музейних, архівних та бібліотечних закладів, а також приватних колекціонерів з України, США, Польщі, Болгарії та Швейцарії.

У 2018-2021 рр. в цілому в музеях міста проведено понад 1300 виставок.

Таблиця 2.3.

Основні показники розвитку публічних бібліотек міста Києва

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість публічних бібліотек, од.	139	139	139	139	139
<i>Центральні міські бібліотеки:</i>	3	3	3	3	3
Книжковий фонд бібліотек, тис. прим.	458,3	443,6	426,9	415,7	396,7
Кількість читачів по ЄРК, тис. осіб	51,0	53,4	47,1	52,3	48,2
Читаність книжкового фонду, прим. на 1 чит.	23,2	22,0	21,5	21,2	20,6
Обертаність книжкового фонду	2,7	2,7	2,4	2,7	2,5
Комплектування фондів, тис. од.	15,4	18,7	17,8	14,9	5,6
у т. ч. українською мовою	9,9	13,6	12,3	9,8	4,6
<i>Бібліотеки районного підпорядкування:</i>	136	136	136	136	136
Книжковий фонд бібліотек, тис. прим.	3826,9	3726,5	3586,4	3417,4	3263,6
Кількість читачів по ЄРК, тис. осіб	422,9	432,8	389,2	422,8	348,6
Читаність книжкового фонду, прим. на 1 чит.	24,3	23,7	20,8	23,1	18,6
Обертаність книжкового фонду	2,7	2,8	2,3	2,9	2,0
Комплектування фондів, тис. од.	76,0	125,2	100,0	74,6	46,4
у т. ч. українською мовою	48,5	90,5	68,7	56,9	36,5

У публічних бібліотеках міста крім створення нових просторів – бібліохабів, відбулось розширення спектру і підвищення якості і доступності надання бібліотечно-бібліографічних послуг користувачам (віртуальні довідки, підбір пізнавальних онлайн-ресурсів, поетичні читання в прямому включенні та відеозаписи, гуртки онлайн тощо), реалізація нових проєктів, до фондів

публічних бібліотек міста надійшло понад 442,0 тис. нових видань.

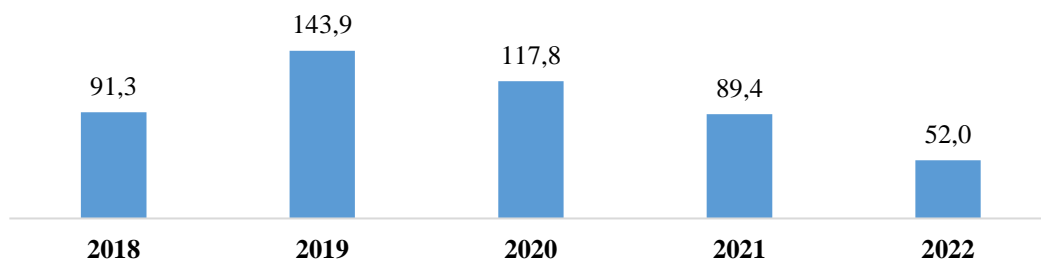

Рис. 2.1. Поповнення фондів публічних бібліотек міста Києва, тис. нових видань

Проведено низку заходів із нагоди 100-річчя від дня заснування Центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва та 70-річчя заснування Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва.

Під час війни креативні індустрії зазнали відтоку талантів, скорочення фінансування, зниження попиту на культурні продукти та послуги, негативних наслідків розірваних ланцюгів постачання. Кошти, які в мирний час виділялися на культуру, в умовах воєнного стану були спрямовані на підтримку Збройних Сил України та інші критичні потреби.

Рис. 2. 2. Видатки з бюджету міста Києва на розвиток культури і мистецтва, млн грн

Проте заклади культури міста продовжують працювати, крім того тут організовано багато волонтерських ініціатив, допомога армії, вимушеним переселенцям.

З початком повномасштабного вторгнення рф музеї міста вимушені були зняти постійно діючі експозиції і перемістити їх у більш безпечні місця. Проте 2022 року все ж було проведено 250 виставок, серед яких:

- презентація проєкту – опера GENESIS від лабораторії сучасної опери Opera Aperta у Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків;

- виставка пропагандистських творів образотворчого мистецтва радянської доби «Червоний шум» із колекції Музею історії міста Києва, виставка робіт – рефлексій українського художника Романа Бончука «Свобода духу нам дана Творцем», створених з початку повномасштабного вторгнення рф, презентація мистецько-пісенного проєкту Євгена Зінченка, Олени Гребенюк та Богдана Кіреєва «Українські солоспіви до та під час війни...», виставка «Made in Kyiv. Археологія повсякдення», виставка «Маріуполь. Де ти?», виставка/захід «Я є життя» та виставка «Хай буде свято, світло і тепло» (виставка картин та різдвяних артінсталяцій) у Музеї історії міста Києва;

- виставка «Український Фенікс. Васильківська майоліка», на якій було представлено легендарного керамічного півника з Бородянки та виставка робіт переможців художнього конкурсу «Патріотичний АРТплакат у стилістиці українських декоративних розписів» у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва;

- виставка «Далі. Божественна комедія», виставка майстрині-керамістки Неллі Ісупової «Осяйний простір», виставка сучасного українського художника Петра Бевзи у Національному музеї «Київська картинна галерея»;

- виставка художнього текстилю Ірини Кіршиної «Арт-текстиль», художня виставка Лери Літвінової «Відродження» в Музеї видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла

Старицького;

- виставка «Ягідне – концтабір ХХІ століття» в Музеї шістдесятництва;
- виставка «П'ята хвиля» в Музеї української діаспори.

- Музей видатних діячів української культури проводить тематичні екскурсії з чаюванням «Лисенки неофіційні», пішохідні екскурсії «Останній раз в Києві» (про третій приїзд Івана Франка до Києва), «Київський «Латинський квартал» Косачів» тощо.

- У Музеї театального, музичного та кіномистецтва України втілювався проєкт «Лютий/Курбас», проходили заходи, пов'язані з ім'ям видатного українського режисера, актора, драматурга, теоретика театру Леся Курбаса (тематичні екскурсії, лекції, концерти та ін.).

- Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків проводить щотижневі екскурсії «Тіні та стіни» про історію Музею Ханенків та вуличні екскурсії із заходом у музейний дворик «13 - 17: Історія Музею Ханенків». Активно діє проєкт «Музейний дворик», в якому відвідувачі можуть прослухати короткі екскурсії, ознайомитися з мистецькою літературою, пограти в настільні ігри.

У листопаді 2022 року урочисто відзначено 100-річчя одного з провідних музеїв України – Національного музею «Київська картинна галерея». За час свого існування музей став улюбленим місцем проведення дозвілля киян, організатором десятків визначних мистецьких проєктів, центром культурно-освітньої та науково-методичної роботи.

На жаль, під час масованого ракетного обстрілу РФ було пошкоджено Національний музей мистецтв Ханенків, Національний музей Тараса Шевченка, Київська картинна галерея, Національний науково-дослідний реставраційний центр, меморіальний музей-квартира Миколи Бажана та Павла Тичини, Національний науково-природничий музей НАН України, Музей історії міста Києва, а також будівлі Київського національного університету імені Тараса Шевченка (червоний корпус і корпус Інституту філології); Наукової бібліотеки імені Максимовича, Інституту літератури НАН України. Інституту археографії

НАН України, Національної філармонії, Будинку Центральної ради, в якому розміщені Педагогічний музей України та Музей української революції 1917-1921 рр.

Тому особлива увага має приділятися відновленню цих об'єктів культури, збереженню державної частини Музейного фонду України, у тому числі яка зберігається в музеях комунальної власності міста Києва, вжиття заходів щодо посилення в музеях протипожежного захисту.

Бібліотеки міста під час воєнного стану активізували свою діяльність онлайн: щоденно поширювали важливу соціальну інформацію, рекомендації, пам'ятки для громадян в умовах війни, надавали консультації, віртуальні підтримку та ін. Проведено заходи до ювілейних та пам'ятних дат, якими стали, зокрема, 140-річчя від дня народження Івана Огієнка, 125-річчя від дня народження Євгена Гуцала, 125-ї річниці від дня смерті Пантелеймона Куліша, Дня героїв Небесної Сотні, Міжнародного дня рідної мови тощо. В цілому ці заходи зібрали 9275 осіб, із них офлайн - 3975 осіб і онлайн - 5300 осіб.

Публічна бібліотека ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва у 2022 році розпочала 4 нові проєкти «10 хвилин з бібліотекарем», мета якого презентувати цікаві факти до теми уроків та «БібліоПроба» - надання суб'єктам пробації культурно-освітніх та інформаційних послуг, розмовний клуб з опанування української мови, акцію зі збору та відправки книжок за кордон «Книжки вслід» для вимушених переселенців з України. Зі сторінки бібліотеки проводяться прямі етери з письменниками, заходи в рамках проєктів «Бібліотерапія: твоя книга щастя», «Правова допомога онлайн» тощо.

Meet up «Маріуполь: Мистецтво vs Війна» – це триденний марафон культурних подій, презентацій та зустрічей з митцями Маріуполя, який пройшов з 22 по 24 червня 2022 року у просторах Центральної бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва. Захід об'єднав маріупольських митців, акторів, музикантів, представників творчих професій, які познайомили відвідувачів зі своїм містом через його культуру, історію та людей, відкрили його унікальність крізь призму різних форм мистецтва та через свої власні переживання. Основою

культурного марафону стали п'ять тематичних експозицій, присвячених Місту Марії, що склалися з робіт мариупольських фотографів, а також звичайних свідків військових подій у Маріуполі.

Відбулася презентація Благодійного проєкту #Book_without_borders, що покликаний забезпечити українською книжкою бібліотеки та культурні осередки у містах тимчасового проживання українців за кордоном та в українських містах, де тимчасово переселені українці цього найбільше потребують. У межах презентації проєкту, за участі Міжнародного благодійного фонду «Твоя Доброта» та британського фонду «Ukraine Life Line», відбулася передача дитячих книг англійських видавництв для читачів бібліотеки. Окрім цього, видавництво «Саміт-Книга» передало свої книги для українських переселенців через європейські організації та було презентовано видання для українських дошкільнят «Розвивайка» від Фонду сім'ї Сайферс.

У 2022 році проведено заходи з покращення доступності до приміщення відділу мистецтв Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки «Молода гвардія» на Повітрофлотському проспекті, 10, (кнопка виклику персоналу, таблицьки з текстом шрифтом Брайля). Тут же продовжувала працювати «Школа мобільної грамотності» - hub з цифрової освіти для киян «золотого віку», проходили курси «Говоримо українською грамотно», соціальні акції для молоді за проєктом «Наставництво», творчий конкурс серед молоді «Поетична м'ясорубка» тощо.

З метою підвищення авторитету, оновлення та розвитку мовних традицій, поширення знань щодо історії та сучасних змін, які відбулися в українській мові, на базі бібліотек столиці: Публічної бібліотеки імені Лесі Українки для дорослих м. Києва, Міської спеціалізованої молодіжної бібліотеки, ЦРБ імені Ф.Достоевського, бібліотеки імені О. Герцена, бібліотеки імені Н. Рибака, бібліотеки імені А. Костецького для дітей, бібліотеки імені Адама Міцкевича, бібліотеки імені М. Костомарова, бібліотеки імені І. Котляревського, бібліотеки № 16 для дітей, ЦРБ ім. П. Загребельного, публічної бібліотеки № 160, бібліотеки «Книжкова світлиця» для дітей, бібліотеки імені О. Теліги, бібліотеки № 115 для

дітей та інших організовано роботу мовних клубів, курсів тощо.

Враховуючи дію Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року №389-VIII (із змінами), проведення масових заходів та реалізацію культурно-мистецьких проєктів в офлайн-форматі було тимчасово обмежено. Не були реалізовані масштабні проєкти, які неможливо провести в запропонованому організаторами форматі та заплановані терміни. Серед них: Мистецький проєкт «Зірки світової опери», міжнародний фестиваль сучасного мистецтва «ГОГОЛЬFEST», Міжнародний фестиваль світла і медіа-мистецтва Kyiv Lights Festival та інші.

День столиці та День Києва було відзначено з урахуванням вимог воєнного часу. Виступи концертних колективів проводилися у форматі флешмобу, головна мета якого - здивувати випадкових глядачів. Такі мистецькі акції протягом 2-ох святкових днів відбулися у парку «Володимирська гірка» (Київський академічний муніципальний духовий оркестр), біля арки «Свободи українського народу» (Київська академічна муніципальна чоловіча хорова капела ім. Л. Ревуцького, Український академічний театр українського фольклору «Берегиня» та Київський академічний муніципальний духовий оркестр), на балконі приміщення Київської опери (солісти та хор театру), на Андріївському узвозі (Український академічний фольклорно – етнографічного ансамблю «Калина» та Академічний камерний хор «Хрещатик»), у парку імені Траса Шевченка (Київський академічний ансамбль української музики «Дніпро», аматорські художні колективи за організаційної підтримки Київського міського центру народної творчості та культурологічних досліджень).

Свої концертні програми муніципальні колективи репрезентували також до Дня Конституції України, Дня Незалежності України та Дня захисників і захисниць України, Дня Українського козацтва та Свята Покрови Пресвятої Богородиці із дотриманням вимог і обмежень, що діють під час воєнного стану.

Загалом за 2022 рік концертними колективами міста було створено 28 мистецьких проєктів, проведено 334 концертів (з них 201 благодійно), на яких були присутні 121,7 тис. глядачів.

Разом з тим, колективи, зважаючи на вимоги часу, запропонували глядачу оригінальні програми, урізноманітнюючи формат роботи:

- у перші місяці війни у Муніципальній академічній чоловічій хоровій капелі ім. Л.М.Ревуцького була винайдена мала мобільна форма – виступ квартету у супроводі інструментальної групи капели; новинкою колективу стала прем'єра програми «Музична прогулянка Києвом з капелою Ревуцького у залі», під час якої глядачі слухали пісні та історії, пов'язані з Києвом, що супроводжувалися відео;

- Муніципальний академічний камерний хор «Київ» здійснив нову постановку «Різдво в Україні в умовах війни»;

- Київський академічний муніципальний духовий оркестр реалізував програму «Фольк-енд-Вінд», у якій поєдналися автентичний народний вокал з сучасним аранжуванням та супроводом естрадно-духового оркестру; новацією у формі роботи став виступ оркестру в рамках Художньої виставки митця Юрія Нагулка, під час якого оркестр презентував цілісне дійство, що складалося з поєднання вокально-інструментальних творів, відеоряду та художнього слова.

Частина театрів вже у травні відновила свою діяльність, інколи вистави проходили не тільки на Великій сцені, а й в укриттях. 267,4 тис. глядачів змогли відвідати 2581 виставу муніципальних театрів, якими, зокрема, було представлено 57 прем'єр.

З метою сприяння успішній інтеграції української культури в європейський і світовий культурний простір, розширення міжнародних зв'язків і популяризації українського мистецтва та у зв'язку із запрошеннями міжнародних інституцій (Литви, Чехії, Німеччини) відбулися поїздки театральних колективів для участі у фестивалях, створення копродукції та представлення зарубіжному глядачу актуальних творів зі свого доробку. Поїздки відбувалися за рахунок сторони, яка приймала, що дало можливість зменшити навантаження на міський бюджет.

У травні в Литві пройшли Дні українського кіно, а в київському кінотеатрі «Ліра» відбувся показ фільму литовського режисера-документаліста Мантаса Кведаравічюса «Маріуполіс». Підтримку заходу було надано Надзвичайним і

повноважним Послом Литовської Республіки в Україні Валдемарасом Сарапінасом.

За дорученням Офісу Президента України від 13 липня 2022 року № 4301/519 КП «Київкінофільм» було залучено до участі в кіномистецькому проєкті «Національний тур «Кіно заради Перемоги».

У рамках 10-го марафону фільмів до Дня Незалежності України в кінотеатрах мережі, окрім репертуарного прокату фільмів, відбулися покази українських фільмів, спрямовані на популяризацію української класики та сучасної літератури. У прокаті демонструвалися фільми «Захар Беркут» (екранізація повісті Івана Франка), «Дике поле» (екранізація твору Сергія Жадана), «Віддана» (екранізація твору Софії Андрухович) тощо, а в рамках популяризації української мови, традицій, історії та культури у кінотеатрах мережі демонструвалася документальна стрічка «Соловей співає».

Кінотеатри мережі КП «Київкінофільм» провели 13662 сеансів, які відвідали 171,4 тис. осіб.

Київським міським центром народної творчості та культурологічних досліджень у 2022 році організовано і проведено 40 майстер-класів з різних видів мистецтва, семінари та інші заходи, в яких взяли участь 2,5 тисячі глядачів. Створено Центр культурологічних практик та розвитку народного мистецтва «Київський розпис». Основні завдання центру – локалізація майстер-класів Київського розпису та інших традиційних напрямків народного мистецтва, проведення експериментальних мистецьких студій арт терапії з адаптації військовослужбовців, які відчують посттравматичний синдром та членів їхніх родин. Центр розпочав свою роботу в березні 2023 року. Започатковано проєкт «Архів творчості Великого Народу» – збір та систематизація найкращих прикладів народного мистецтва, пов'язаних з реакцією людей на війну.

У шести районах столиці знаходяться 8 клубних закладів, в них працює 133 аматорських угруповань, у яких задіяні 3809 учасників.

2.2. Проблеми у розвитку культури і креативних індустрій

SWOT-аналіз показав, що до сильних сторін і можливостей м.Києва відноситься:

наявність великої кількості підприємств креативних індустрій різного розміру і чисельності;

зосередження великої кількості закладів культури національного і місцевого значення (державної, комунальної і приватної форми власності);

наявність унікальних театрів, музеїв та бібліотек;

реалізація заходів з безбар'єрності та інклюзивного спрямування (використання шрифту Брайля для друкованих видань та дощок пам'ятних об'єктів тощо);

високий культурно-освітній рівень населення в м. Києві та значні туристичні потоки;

потужний кадровий потенціал для створення культурного продукту та розвитку креативних індустрій;

виведення на ринок нових видів творчої продукції (товарів, послуг) та розширення географії експорту продукції і послуг креативного спрямування;

розроблення маршрутів культурного туризму (як внутрішнього, так і зовнішнього спільно з європейськими партнерами);

активізація проєктів державно-приватного партнерства у сфері культури і мистецтва.

До слабких сторін і загроз:

зношеність матеріально-технічної бази закладів та об'єктів галузі культури;

певна відсталість від сучасних форматів і стандартів більшості музеїв та бібліотек;

низька промоція заходів і подій;

недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності.

Серед основних проблем, які передбачалося розв'язати в результаті реалізації завдань та заходів Програми соціально-економічного розвитку м.Києва на 2021-2023 рр. в галузі «культура» зазначено про:

«Необхідність розширення та модернізації інфраструктури галузі.

Невідповідність культурної пропозиції потребам населення.

Недостатня підтримка творчих ініціатив професійних мистецьких колективів щодо втілення оригінальних авторських проєктів, проведення міжнародних фестивалів та спільних мистецьких проєктів.

Відсутність належних умов для збереження, відродження та розвитку етнічної, культурної та мовної самобутності, вивчення рідної мови, історії осіб, які належать до національних меншин і проживають у місті Києві.

Недостатній рівень популяризації культурного продукту» [32].

Для аналізу тенденцій у розвитку культури і креативних індустрій важливо використовувати об'єктивні статистичні дані. При цьому, ми зіткнулись із тим, що в порівнянні з іншими країнами відповідна українська статистична база є досить обмеженою. Багато секторів культури досі залишаються недостатньо вивченими в кількісному та якісному планах. Певні труднощі аналізу об'єктивно пов'язані з тим, що креативні індустрії не є «однорідним» сектором економіки в традиційному розумінні цього слова, про що, зокрема, свідчать дискусії щодо класифікації видів культурної діяльності за різними ознаками. Окрему проблему складає брак статистичної інформації про розвиток окремих галузей культури та креативних індустрій.

Залишається проблема розвитку креативних просторів через відсутність повноцінного державного механізму сприяння креативних ініціатив, розвитку креативної мережі та партнерства, що забезпечували б реалізацію креативних проєктів, створення робочих місць, запуск інноваційних культурно-креативних послуг і продуктів, розвиток креативних талантів, крос-культурній взаємодії, розвиток креативних індустрій загалом.

Слід окремо зазначити, що у сфері культури (і не тільки тут) Україна багато в чому стикається з тими ж викликами та проблемами, які мають вирішувати

практично всі або більшість країн світу. Але при цьому слід розуміти, так би мовити, українську специфіку їх сприйняття та можливостей вирішення.

Серед основних перешкод є базові соціально-економічні проблеми, характерні для України, які є загальними і для сектору креативних індустрій. До таких проблем належать: звична для України орієнтація на сировинний та індустріальний сектори економіки; дефіцит інвестицій, невиправдано високі витрати, передусім витрати на виробництво продукції, а також на оренду приміщень; відсутність чесної конкуренції, у т.ч. і на ринку культурних продуктів (найбільш сильні компанії на кіноринку, наприклад, це компанії з державним фінансуванням та які мають переваги при отриманні замовлень); тіньова економіка, брак фаховості, відсутність системного підходу до розвитку культурних індустрій і культурної інфраструктури, нестача громадських обговорень та дискусій, що мають супроводжувати всі події культурного та мистецького життя. Окрім цього, є конфлікти між суто культурою і виробництвом. У цій сфері все ще дуже відчувається спадщина минулого.

Окрема група проблем – слабкий розвиток малого і середнього бізнесу, а креативні індустрії в Україні здебільшого представлені малими підприємствами.

Дослідження стану розвитку креативної економіки здебільшого проводяться окремими вченими і експертами, але їх рекомендації досить повільно і вибірково втілюються в життя.

Існують і специфічні саме для креативних індустрій проблеми:

- ринок креативних продуктів недостатньо розвинений, до того ж інколи базується на копіюванні або адаптації зарубіжних моделей, зразків і навіть творчих продуктів;

- викривлене уявлення замовника про творче виробництво позначається на його сподіваннях, очікуваннях і, не рідко, рівні оплати проекту чи творчої праці;

- велика кількість підприємств купує творчу продукцію чи її складові на зарубіжних ринках, що обумовлено їх дешевизною;

- немає суттєвих інвестицій і пільг для розвитку інфраструктури, спеціальних технологій просування;

- комплексну сучасну освіту у сфері креативних індустрій отримати можна лише в столиці та ще в кількох містах;

- відсутня підтримка молодих підприємців

Усе це разом не дозволяє сформувати відповідну екосистему для виробництва якісного креативного продукту.

А відсутність системного бачення навіть самого об'єкта управління, не говорячи вже про володіння технологією розробки та впровадження адекватних викликам часу інструментів впливу погіршує ситуацію.

Як зазначають І. Скавронська і Р. Ріпка: «до основних проблем, що також перешкоджають інноваційним процесам у напрямі розвитку культури, мистецтва, творчості, освіти в сучасних умовах розвитку регіонів, належать: відсутність відповідних нормативно-законодавчих актів; нестача фінансових ресурсів у регіонах, на місцях; відсутність мотивації здійснювати інвестиції в інноваційний розвиток культури, творчості, спорту, мистецтва та освіти; довгий термін окупності витрат на інновації в цих напрямках; відсутність чітко розроблених регіональних програм інноваційного розвитку креативної економіки; низький рівень зацікавленості інвесторів вкладати кошти у швидкоокупні сфери діяльності; мала поінформованість населення щодо перспектив розвитку креативної економіки; незначна частка бюджетних асигнувань в розвиток зазначених напрямів нового формату економіки, відсутність регіонального маркетингового підходу до розвитку креативної економіки. Заважає також відсутність стійкої комунікації як усередині самого креативного співтовариства (поки це ще розрізнені групи та команди), так і між представниками креативних індустрій, представниками влади і бізнес-співтовариствами; відсутність доступної комерційної нерухомості і торговельних площ для креативних фахівців; відсутність доступу креативного співтовариства до фінансових ресурсів; низький рівень розвитку як загальнодержавної, так і міської інфраструктури, і насамперед, навіть фізичної інфраструктури); недостатня підтримка креативних індустрій з боку місцевої адміністрації. Окрім того, до гальмуючих чинників належать непривабливість

України, за винятком великих міст, як постійного місця проживання для творчих людей. За таких умов не може йти мова про становлення креативного класу. У цьому випадку єдине, що може зробити влада, – це фінансове, законодавче, організаційне сприяння ініціативам й ідеям креативного середовища, надання фізичного простору для їх реалізації і максимум свободи» [42].

Серед проблем у розвитку креативної економіки є невисока, слабо розвинена потреба в результатах творчої праці і, відповідно, невеликий рівень попиту. Якщо враховувати, що зараз найпоширенішим способом вираження індивідуальності є процес споживання стандартизованого масового продукту, то не варто чекати якісних змін щодо цих секторів. Поки предмети мистецтва, дизайнерський одяг і якісна література залишаються приналежністю нечисленних «елітарних» груп, вони не можуть стати популярними в масовому використанні. [24]

Зазначимо, що звіти ЮНЕСКО з питань креативної економіки наголошують на трьох суттєвих компонентах: (1) продуктивна культурна сфера, (2) міцний малий і середній бізнес, (3) аудиторія, яка готова винагороджувати за думку, творчість, досвід і знання. Як було показано вище, в Україні наявні структурні проблеми в усіх цих трьох складових, а також міграція – відтік кваліфікованих фахівців за кордон.

При підготовці Плану відновлення України для креативних індустрій визначено основні проблеми, обумовлені повномасштабною агресією РФ, які важливо розв'язати якомога швидше, серед них те, що «37% зайнятих у креативних індустріях втратили роботу або не отримують зарплату під час війни; 39% креативних компаній вимушено зменшили або втратили замовлення та продажі; чверть креативних компаній втратили понад 90% своїх продажів; 20% представників креативної індустрії виїхали з країни через війну; щодо державних заходів підтримки бізнесу, то 37% креативних підприємців зазначили, що їхній бізнес не відповідає умовам програми (КВЕД, регіон, організаційно-правова форма тощо), а ще 28% – програма не вирішує проблем компанії та не відповідає її потребам; унаслідок заборони або обмеження, накладеного органами

державної влади на користування приватним майном, було скорочено державні витрати на Український культурний фонд та Український інститут книги та ін.» [39].

Висновки до розділу 2

Проаналізовано тенденції у розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві. Виявлено, що культура і креативні індустрії є важливою складовою економіки і соціального життя столиці. Наявність великої кількості закладів, творчих і кваліфікованих кадрів, їх стратегічний потенціал обумовили визначення культури і креативних індустрій одним із основних напрямів смарт-спеціалізації міста Києва. Київ є лідером в Україні в сфері креативних індустрій, таких як: ІТ, видавнича діяльність, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів та діяльність у сфері радіо та телевізійного мовлення тощо. Столиця забезпечує більше третини доданої вартості сектору культури і креативних індустрій. Зростання залученості киян і гостей міста до культурних і духовних цінностей забезпечують, у тому числі, й заклади культури, що перебувають у комунальній власності громади міста Києва.

Проведений SWOT-аналіз розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві дозволив виявити проблеми, серед яких інфраструктурні, невідповідність пропозиції потребам населення, недостатня підтримка творчих ініціатив, крос-культурної взаємодії, нестача інвестицій і пільг, фахівців, відсутність статистичних даних, недостатній рівень популяризації креативних продуктів, відсутність системного підходу до розвитку культурних індустрій в цілому.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ РОЗБУДОВИ КУЛЬТУРИ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

3.1. Адаптація зарубіжного досвіду управління розвитком культури і креативних індустрій

Відповідно до даних за 2021 рік, нещодавно опублікованих урядом Великої Британії, креативні індустрії продовжували залишатися нетто-експортерами як товарів, так і послуг для економіки Великої Британії. У сфері послуг позитивне сальдо торгівлі, створене креативними індустріями Великої Британії, у 2021 році становило 18,7 млрд фунтів стерлінгів, із загальним експортом послуг креативних індустрій на суму 45,6 млрд фунтів стерлінгів у порівнянні із загальним імпортом послуг креативних індустрій у 26,9 млрд фунтів стерлінгів. Профіцит торгівлі креативними товарами у 2021 році був меншим і становив 2,1 мільярда фунтів стерлінгів, хоча все ще був найбільшим із секторів, які охоплює Департамент культури, медіа та спорту уряду Великої Британії, до якого входять, крім креативних індустрій, культурна та спортивна індустрія.

У 2022 році в креативних галузях Великої Британії було 2,4 мільйона робочих місць, що на 14,1% більше, ніж у 2019 році, що значно перевищує середнє зростання на 0,6% для всіх робочих місць у Великій Британії [75].

Незважаючи на негативний вплив COVID та інших факторів на зайнятість у сфері музики та виконавського мистецтва, моди та ремесел, загальне створення робочих місць у творчих галузях було більш ніж у 20 разів швидшим, ніж середній показник у Великої Британії за весь трирічний період. Проте з 2021 року зайнятість у креативних галузях зросла на менші 2,4% порівняно із середнім показником у Великої Британії, який становить 1,5%.

Станом на 2022 рік креативні індустрії становили 7,1% від загальної кількості робочих місць у Великій Британії, що є незначним збільшенням

порівняно з 7% у 2021 році та збільшенням порівняно з 6,3% в еквівалентний період до пандемії 2019 року [75].

Це відображає неоднозначну долю різних творчих підсекторів у створенні та збереженні робочих місць.

Наприклад, підсектор ІТ, програмного забезпечення та комп'ютерних послуг є найбільшим підсектором креативних індустрій. Це приблизно 1 мільйон (43,2%) заповнених робочих місць у секторах. Це означає збільшення порівняно з 775 тис. (36,9%) у 2019 році (до пандемії) і відображає значне зростання зайнятості за цей період.

З 2019 по 2022 рік у відсотковому вираженні зайнятість у підсекторі ІТ, програмного забезпечення та комп'ютерних послуг зросла на 33,5%, що є найбільшим зростанням серед усіх творчих підсекторів.

Лондон є провідною креативною столицею, яка приваблює таланти та ініціативність з усього світу. За оцінками, креативна економіка забезпечує 1/6 робочих місць у Лондоні, а креативні індустрії приносять лондонській економіці близько 47 млрд фунтів стерлінгів. 52 млрд фунтів - внесок культури та творчості в економіку Лондона на рік [72]. Це також один із секторів Лондона, що швидко розвивається.

Серед останніх ініціатив мерії такі.

Створення 24-годинного міста. Нічна економіка Лондона є важливою частиною його пропозиції як глобального міста XXI століття. Різноманітність театрів, пабів, ресторанів, музичних закладів і нічних клубів не має собі рівних, Лондон став справді цілодобовим містом, гостинним і доступним для всіх. Це включає в себе низку заходів і послуг, від музеїв і театрів, які відкриваються пізніше, до нічних покупок і цілодобових медичних послуг.

Найбільше надбання Лондона – це його різноманітність.

Зони творчого підприємства. 18 грудня 2018 року започатковано Creative Enterprise Zones – це райони Лондона, де допоможуть митцям і творчим компаніям залишитися в Лондоні, забезпечуючи доступне робоче місце, бізнес-підтримку та нові шляхи творчої роботи.

Зони творчого підприємництва. Це нові програми, які підтримують мистецтво та культуру в Лондоні, зокрема:

конкурс культури Лондонського району,

просування та підтримка сектора через агенції та ініціативи, такі як British Fashion Council, Fashion District, Film London, London Design Festival, Games London and London and Partners.

За креативними історіями успіху Лондона стоять 816 тисяч лондонців, які працюють у креативній економіці.

У Лондоні знаходиться Королівський коледж мистецтв, художня школа номер один у світі, а також 14 провідних університетів, що спеціалізуються на творчих предметах. У провідних мистецьких і культурних закладах, таких як Королівський оперний театр і Національний театр, пропонуються навчальні й оплачувані стажування. І майже третина креативної робочої сили в Лондоні є міжнародною, вони працюють пліч-о-пліч із доморощеними талантами, які поділяють глобальну перспективу та творчі амбіції.

London Design Festival проходить щороку у вересні та є важливою частиною осіннього творчого сезону столиці, поряд із London Fashion Week, Frieze Art Fair і BFI London Film Festival.

Лондонський фестиваль дизайну був заснований у 2003 році. Зараз це одна з найважливіших дизайнерських подій у світі, яка демонструє нові таланти Лондона. а також найкращі дизайнерські ідеї з усього світу. Програма Фестивалю складається з понад 400 подій і виставок, організованих сотнями організацій у всьому спектрі дизайну.

Лондон входить до «Великої четвірки» столиць моди разом із Парижем, Міланом і Нью-Йорком.

Три чверті кіноіндустрії Великобританії базується в Лондоні. 30% зростання лондонської кіноіндустрії зумовлене кіно- та телепродукцією

Сектор ігор та інтерактивних розваг нічим не відрізняється, представляючи справжнє злиття таланту, мистецтва, творчості та культури. Ігри у Лондона мають одну місію: зробити Лондон світовою столицею ігор. Сюди залучено

понад 85 мільйонів фунтів стерлінгів прямих інвестицій, створивши 700 робочих місць, починаючи з 2015 року. Відбувається Лондонський фестиваль ігор, найбільше у світі свято відеоігор та інтерактивних розваг. Протягом багатьох років він розвивався через різноманітні формати – і в 2022 році він повернувся як повністю гібридний захід із потужною програмою онлайн та особисто.

Лондон має одну з найбільших у світі музичних індустрій на душу населення. Музика в Лондоні означає всю музику; від топ-40 виконавців хітів до церковних хорів, класичних концертів, ді-джеїв і вуличних артистів. Внесок масових музичних майданчиків у Лондоні (94 од.) становить 91,8 млн фунтів стерлінгів в економіку міста.

У Великобританії напрацьовані такі інструменти підтримки креативних індустрій як Комісії з креативних індустрій (Лондон), підготовка і публікація Звітів, креативні податкові пільги, спеціальний підрозділ поліції з питань злочинності в галузі захисту прав інтелектуальної власності, сприяння експорту за допомогою кампанії GREAT Campaigne, Фонд культурного розвитку, програма Creative Kickstar, Креативне місцеве промислове партнерство, Рада креативних індустрій та ін.

Проекти підтримки креативних кластерів були здійснені у Великобританії («Креативний Лондон» – стратегія, яка була прийнята однією з перших), США, Канаді, Німеччині, Франції, Австрії, Іспанії та інших країнах. Креативні індустрії стали усталеним пріоритетом соціально-економічної і культурної політики, увійшли до порядку денного, стратегій розвитку багатьох міст Європи, Азії і Америки. Досвід цих країн показує, що держава відіграє центральну роль у розбудові креативної економіки та формуванні креативного суспільства. Серед основних функцій, які вона має виконувати є захист свободи, особи і власності; активна підтримка підприємництва; формування інституційного середовища, яке б сприяло генерації інновацій і креативного ресурсу.

Узагальнення успішних практик у містах світу, зокрема, показує, що фактично заходи фінансової підтримки культури і креативних індустрій зосереджуються на трьох основних напрямках: (1) створення сприятливого

середовища для креативного бізнесу; (2) податкові пільги і преференції для творчої особи і творчої організації; (3) забезпечення захисту інтелектуальної власності і результатів творчої праці. При цьому основною формою підтримки стає програмне і проектне фінансування.

З урахуванням того, що креативні індустрії, враховуючи зарубіжний досвід, мають великі перспективи у повоєнному відновленні, то необхідно створити такі важелі та інструменти й відповідну методологічну базу, які сприятимуть накопиченню коштів у цьому секторі національної економіки, дозволять грамотно планувати роботу щодо просування на ринок (у тому числі і світовий) креативних продуктів і послуг, а також визначити політику роботи з кадрами, які будуть працювати на результат [24].

Задля досягнення цього необхідно:

- визнання важливого місця культури в загальнонаціональному розвитку та винятковості національної ідентичності; посилення взаємодії і відповідальності державних органів і громадянського суспільства;
- удосконалення та модернізація правових, структурних і фінансових інструментів підтримки культури і креативних індустрій;
- забезпечення доступу до культури через традиційні та нові форми, у т. ч. інтернет; забезпечення підтримки культурного розмаїття;
- забезпечення державної підтримки національних культурних продуктів і провідної ролі митців і менеджерів культури у створенні, поширенні та збереженні національного культурного фонду; формування попиту і його споживача; удосконалення освіти, цілісного інформаційно-культурного простору;
- підтримка інновацій, нових знань, креативних індустрій, що відповідають викликам ХХІ століття.

Досягнення європейських стандартів життя та гідного місця країни у світі, значною мірою залежать від ефективності використання результатів творчої діяльності людини. Однією з головних проблем, яка потребує постійної уваги з боку органів влади, є створення системи продукування, захисту, відтворення і

використання інтелектуального потенціалу. Потрібне якісне оновлення інституційної та правової бази, у т. ч. і яка стосується інтелектуальної власності, механізмів розбудови креативної економіки в Україні і захисту авторських прав на результати інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній і художній сферах. Це і закони України «Про охорону нерухомої культурної спадщини», «Про внесення змін до Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», «Про музеї та музейну справу», створення опікунських рад музеїв як громадських органів тощо.

Мають бути створені відповідні інституції зокрема й міжміністерський керівний комітет чи рада з креативної економіки як постійний інститут, що відіграватиме основну роль у формуванні державної політики і залучатиме представників відповідних міністерств до роботи. Він допоможе встановити діалог між основними професійними асоціаціями й установами креативного сектору. Ще одним кроком може бути створення центру креативної економіки (на національному, муніципальному і регіональному рівнях) як платформи, що полегшує мережеву взаємодію і співпрацю, обмін досвідом, збір і розповсюдження інформації, досліджень і політики, що спрощує взаємодію між креативним бізнесом, приватним сектором і навчальними закладами. Зокрема, він може бути місцем зустрічі креативних практиків, де могли б проводитися семінари і заходи, що збільшують потенціал, як стимул-реакція для креативності та інновацій.

Поширеною у світі є також модель С-ІТЕТ (Creative – Innovation, Technology, Entrepreneurship, Trade), на яку потрібно звернути увагу в частині її можливості зміцнити зв'язок між креативними інвестиціями, технологіями, підприємцями і торгівлею. Впорядковані механізми сприяли б розвитку креативних індустрій, стимулювали б інноваційні знання або використання більш передових технологій, особливо інструментів інформаційно-комунікаційних технологій, полегшуючи просування на ринок креативної продукції.

Розробка концептуальних засад розвитку креативної економіки в регіонах

України і створення ефективної інноваційної інфраструктури як основи для її становлення – важлива складова децентралізації. Тому органи управління на регіональному рівні, на місцевому рівні мають розробити оптимальну модель комунікаційної та маркетингової підтримки розвитку креативних індустрій, яка обов'язково має включати налагодження «зворотного зв'язку» між митцями, аудиторією та менеджерами креативних технологій; формування прозорих процедур об'єктивної експертизи інноваційних креативних проектів, які претендують на підтримку з бюджету. Ефективним буде запровадження елементів конкуренції між закладами культури в отриманні бюджетної підтримки, що стимулюватиме використання коштів за призначенням.

Міжнародний досвід показує, що розвиток креативних індустрій сприяє збільшенню інвестиційної привабливості територій, зростанню кваліфікації працівників, мотивації інновацій і творчості, підвищенню конкурентоспроможності міст – тому, що є таким необхідним для відновлення і розвитку. Представники творчих професій можуть і мають впливати на розвиток окремих організацій, зростання і розквіт цілих міст і регіонів. Необхідно розвивати не лише ремесла, дизайн, сучасне мистецтво і сучасне художнє виробництво, але і весь кластер креативних індустрій, а також широкий спектр підприємницьких видів діяльності, які складають невід'ємний елемент комфортного і привабливого «культурного простору», – кафе, бари, клуби, магазини тощо. До цього кластера долучаються також журналістика, масові комунікації, видавницька і поліграфічна діяльність, увесь спектр бізнес – і юридичних послуг, приватне будівництво, освіта, науково-дослідна робота та інновації в культурі і суміжних сферах, а також власне підприємства і організації, особливо ті, що працюють у сфері туризму і рекреації. Саме за такою моделлю розвивається культурна політика і процес відродження міст у Західній Європі, де творчі індустрії представляють авангард креативної економіки і отримують найрізноманітніші форми підтримки по лінії багатонаціональних і європейських фондів.

3.2. Формування креативних кластерів

Термін «креативний кластер» запропонував куратор програми ЮНЕСКО «Креативні міста» С. Еванс, він означає спільноту творчо орієнтованих підприємців на певній замкненій території [62, С. 9]. Переважно центрами таких об'єднань стають покинуті промислові будівлі, розміщені в центральній частині міста (наприклад, фабрики та заводи), а їх головним завданням залучення талановитої молоді і творців на «свою» територію, забезпечення умов та еко-середовища для зародження нових бізнес-ідей, виробництва, популяризації та продажу креативного продукту. На місцевому рівні в результаті розвитку такого підходу відбувається розвиток інфраструктури, збільшення кількості робочих місць, туристичний бум, а також інші позитивні соціальні ефекти. Креативні кластери можуть об'єднувати різноманітні індустрії: промисловий, комунікаційний та графічний та інші види дизайну, освіту, телебачення, рекламу, медіа, образотворче мистецтво, книговидавництво, народні промисли та ремесла, програмування, ІТ, індустрію моди та ін. Окрім того, в креативні кластери включають галузі обслуговування: ресторани, громадське харчування, виставкові майданчики, майстерні, дозвіллєві заклади.

Вагомим креативним кластером для Києва став культурний центр «Довженко-Центр», що був відкритий для відвідувачів 2018 року на території колишньої Київської кінокопіювальної фабрики (з 1994 р. - Національний центр Олександра Довженка). У складі цього кластеру такі заклади як музей кіно, фільмосховище, кінокопіювальна лабораторія, бібліотека, «Дикий театр», музична лабораторія «KoRa», книжкова крамниця «Довженко книги. кава. кіно», художня майстерня «Інтуїція нестабільних думок», хореографічна студія «Urban Production ІТР» та кафе «Етер». Це досить відомий публічний простір для проведення різноманітних культурних заходів і подій - вже традиційно тут проводяться покази німого кіно, таких відомих кінематографістів як Д. Вертов, О.Довженко, І. Кавалеридзе під живий акомпанемент. Основоположним

чинником успіху творчих проєктів кластеру є ефективна взаємодія учасників.

Арт-завод Платформа - найбільший креативний кластер в Україні, розташований на Лівому березі Києва. Простір розміщено на території колишнього Дарницького шовкового комбінату загальною площею 100 тис. м². Сьогодні це повноцінна екосистема, яка об'єднує бізнес, фестивалі, коворкінг, мистецтво, IT-сферу, моду, освіту та інші індустрії креативної економіки [2].

Починаючи з 2014 року, гостями події стали вже більше трьох мільйонів людей, а бізнес-ком'юніті об'єднує більше ніж 300 різних стартапів та інноваційних проєктів.

Для столиці Арт-Завод Платформа – справжня культурна пам'ятка, надихаюче середовище зі своєї інфраструктурою, культурною програмою та резидентами. Завдяки унікальному автентичному дизайну Арт-Завод Платформа користується популярністю в рекламній та кіно індустріях. Кліпи, шоу та будь-який інший продакшн знаходять тут ідеальне місце для втілення оригінальних ідей.

Окремим напрямком діяльності Арт-Заводу Платформа є підтримка та розвиток сучасного мистецтва. Так, на території реалізовано творчий простір АКТ – місце роботи, натхнення та зустрічі креативних людей; відоме в Києві місце тусовок, виставок та лекторіїв. Кластер об'єднує декілька напрямків під кураторством різних фахівців: фотографію, відео-арт, музику, театр, балет та образотворче мистецтво. Проєкт перебуває в постійному пошуку талановитих митців і запрошує до співпраці творчі об'єднання.

Тут влаштовуються масштабні події на будь-який смак, відбуваються виступи відомих артистів і організуються неймовірні шоу. Проєкти Арт-Заводу Платформа завжди залишають неймовірні враження, адже в фокусі всіх подій – люди, їх емоції та позитивні враження.

Арт-завод Платформа місце, де живуть креативні івенти та широковідомі в місті заходи. Саме тут щороку відбуваються «Comic Con Ukraine», «Білі Ночі», Стріт-Фуд Фестивалі, Tattoo Collection, Charity Weekend та інші події.

Для безпеки відвідувачів на території заводу є бомбосховище на випадок

повітряних тривог, також працює охорона.

Зараз Арт-завод також розвивається як бізнес-кластер. Тут функціонують необхідні потужності для ресторанів, кафе і крафтових виробництв, а також розміщуються офіси креативних команд, коворкінг, кафе і майстерні. Анонсують два нові проєкти, які передбачають допомогу малим підприємствам та економіці країни загалом.

Ще однією площадкою для розвитку креативної індустрії є Мистецький Арсенал – флагманська українська інституція культури, яка у своїй діяльності інтегрує різні види мистецтва – від сучасного мистецтва, нової музики й театру до літератури та музейної справи [27]. У проєктах Мистецького арсеналу порушуються й дебатуються питання, важливі для суспільства, надається простір для вільного творення щодо майбутнього й осмислення минулого. Мистецький арсенал слугує платформою взаємодії зі світовою культурною спільнотою через спільні культурні проєкти.

Кінотеатр «Краків» - частина культурного кластеру нового типу у столиці. У багатофункціональному просторі, відкритому влітку 2023 року після тривалого ремонту, окрім перегляду кіно, можна буде долучитися до мистецьких заходів, дискусій, презентацій і навіть занять спортом чи танцями. Кластер змінює культурне життя не тільки лівого берега Києва, а й столиці загалом. Після запуску простір наповнений різножанровими концертами, виставами, кінопоказами, виставками, дитячими студіями, майстер-класами та форумами.

Завдяки зусиллям окремих киян покинуті території київських заводів перетворюються на арт-кластери європейського зразку. Крім наведених прикладів це G13 project studio та Closer, які з'явилися 2015 року.

З самого початку в основі концепту першого лежало поняття ревіталізації: не можна руйнувати старе, йому завжди можна дати нове життя. Оскільки це була територія склотарного заводу, то цеглу для створення простору взяли у сусідньому приміщенні, де знаходилася піч, у якій відливали банки. Всі матеріали, використані для простору – заводські. Організатори облаштовували G13 project studio за свій рахунок, тому процес будівництва тривав довго. Зараз і

власники заводу зацікавлені у тому, щоб тут був арт-кластер, а приміщення поступово розвивалися. Це провокує прихід набагато якіснішого орендаря. Сюди приходять архітектурні бюро, дизайнери шукають приміщення для студій та шоу-румів. Це – арт-платформа для створення чого завгодно.

Closer знаходиться на території колишньої Київської стрічковкацької фабрики. У будівлі, де облаштували простір, не було нічого окрім колон, стін та підлоги, тому все довелося створювати з нуля. Наразі приміщення всієї фабрики заповнені – поруч з залишками промислових підприємств з'явилася фотостудія, художні майстерні, репетиційні бази та навіть лофти. Відбуваються концерти, лекції, кінопокази, вечірки, фестивалі електронної музики «Стрічка». Є галерея, де експонуються виставки сучасного мистецтва, проходять перформанси.

Kyiv IT Cluster [70] засновано в листопаді 2015 року. У листопаді 2017 року до кластеру входило вже 24 IT-компанії середнього та малого розміру: Alter, AGOV, AOG, B2B Soft, Evergreen, Flexible IT, Grossum, IDAPGroup, Kiselev, Pro Vision Lab, Prof-it, Студія «Апельсин» та інші.

Разом із Київською міською державною адміністрацією кластер займався проектом ICity Kyiv - побудовою креативного простору і центральної IT-івент зони Києва на базі кінотеатру «Братислава». Започаткована програма інкубації і розвитку підприємництва, соціальний коворкінг, де до 10% місць заплановані для обдарованої молоді.

Низка ініціатив присвячена підтримці IT-компаній: регулярні консультації юристів в рамках проекту Easy law 2IT, а також допомога в отриманні грантів (партнер Horizon/Cosme). Проведено серію івентів і воркшопів на теми фінансів, бухгалтерії, продажу, маркетингу

Наразі Kyiv IT Cluster співпрацює з університетами столиці, організовує ряд заходів з управління IT-бізнесом і ed-tech, комунікаційну та експортну підтримку для співпраці із міжнародними структурами. Київський кластер був одним з головних організаторів українських днів на London Tech Week 2019, та вперше в Україні організував Startup World Cup.

Загалом до війни в Україні спостерігався стрімкий розвиток креативних

кластерів, вони ставали центрами розвитку міст, зростала їх роль в культурі, науці та мистецтві. Це були креативні простори, представлені майданчиками різноманітного типу і формату.

На нашу думку, у повоєнному відновленні і розвитку українських міст такі креативні кластери мають стати рушієм творчості і авангардом просування інноваційних культурних продуктів, адже мають серйозний потенціал для концентрації різних сфер і креативних індустрій.

Можна чітко означити ключові фактори, які забезпечують умови і можливості створення креативного кластеру і, у першу чергу, це наявність спільнот творчих професіоналів, їх взаємодія на основі спільного професійного інтересу та визначеного місця їх діяльності. А в результаті такої взаємодії можуть продукуватися нові ідеї, які надалі повинні бути матеріалізовані в конкретні креативні продукти/роботи/послуги. Окрім ринку, вирішальну роль при їх створенні має політика органів влади різних рівнів для розвитку творчого середовища та інфраструктурна підтримка.

Чому важливі такі кластери у повоєнному відновленні? Тому що:

- 1) креативні підприємства ефективніше розвиваються у співтоваристві, у місцях із сильною місцевою ідентичністю, що одночасно є відкритими для глобального світу;
- 2) у креативному секторі економіки формується нова цінність, вони мають вагомий вплив на соціально-економічний розвиток територій;
- 3) такі підприємства гнучкі і швидко адаптуються до змін зовнішнього середовища, а від цього залежать їх репутація, створення брендів;
- 4) кластери забезпечують об'єднання ресурсів, формування партнерств, економію на масштабі;
- 5) взаємодія учасників сприяє формуванню здорового конкурентного бізнес-середовища;
- 6) креативні кластери сприяють розвитку системи освіти, людських ресурсів з критичним мисленням, реалізації талантів;
- 7) сприяють перетворенню хобі у власну справу, яка приносить їм

прибуток, а місту – надходження податків;

8) сприяють формуванню креативних зон, чи й креативного міста, зростає громадська активність молоді та її участь в реалізації творчих спільних з місцевою владою проектів.

Все зазначене впливатиме на зростання рівня зайнятості місцевого населення та покращення криміногенної ситуації на території. Міста отримають нову сучасну інфраструктуру, наповнену творчими видами діяльності.

3.3. Пропозиції щодо удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій у повоєнний період

Удосконалення організаційно-правового механізму має стосуватися системи організаційних засобів та правових норм, які забезпечують процес управління розвитком культури і креативних індустрій на національному, регіональному і місцевому рівнях (Рис. 3.1).

Рис.3.1. Організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій у м. Києві

Таким чином, удосконалення організаційно-правового механізму спрямовано на забезпечення сприятливих умов; зміни та редагування нормативно-правових актів відповідно до нових умов, узгодженість законодавства країни щодо розвитку культури і креативних індустрій до світових вимог та стандартів, зростання попиту та пропозиції на послуги культури і креативні продукти на вітчизняному та міжнародному ринках; активізацію інвестиційного процесу у цій сфері та ін.

Креативні індустрії - види економічної діяльності, де основним ресурсом, що приносить додану вартість, є людська креативність, уміння нестандартно підходити до вирішення завдань. Інтелектуальна праця і креативні ідеї - це ресурс для відновлення і розвитку громад, регіонів, країни в цілому. Пріоритетність сектору культури має бути наряду з повоєнним відновленням міст та інфраструктури («Якщо немає культури, навіщо ми тоді воюємо? – Черчилль).

Креативні індустрії мають шанс стати двигуном відновлення після війни, адже частина підприємців продовжує працювати і зараз, експортуючи креативний продукт і підтримуючи економіку міст, зокрема, й Києва, і держави в цілому.

У межах Плану відновлення України основні напрями у сфері креативних індустрій визначені в коротко-, і середньо – та довгостроковій перспективі [39].

У коротко- і середньостроковій перспективі важливо:

- підвищення кваліфікації представників креативних індустрій щодо діяльності на міжнародному ринку (продажі на зарубіжних онлайн-маркетплейсах, логістиці між країнами, захисту авторських прав, користування міжнародними платіжними системами тощо);

- комунікація та поширення ініціативи - платформи Spend with Ukraine, основна мета якої розповісти світу про українські продукти і сервіси, українські компанії, стартапи і бренди, що працюють на західних ринках;

- надання підтримки і грантів на виготовлення музичних відеокліпів;

- підтримка творчих працівників, які повернулися в Україну або відновили свою післявоєнну діяльність (з 2023 р. по 2025 р. підтримка 20 тис. працівників сфери креативної індустрії – 6 місяців компенсація заробітної плати 10 тис. грн на місяць);

- грантові програми сприяння виробничій та експортній спроможності креативних індустрій (на закупівлю сировини та обладнання, логістику, відправку поштою замовлень, релокацію виробництв, маркетинг, комунікації, діджиталізацію тощо);

- відкриття Національного офісу відновлення і розвитку креативних індустрій як основного арбітра державної підтримки креативного підприємництва та інноваційного розвитку сектору креативних індустрій;

- відновлення і розширення фінансування Українського культурного фонду, у тому числі задля просування українського культурного продукту за кордоном, підтримки реалізації проєктів у сфері культури та креативних індустрій на грантових засадах (вироблення інноваційних культурних продуктів; підтримки індивідуальних митців; міжнародного співробітництва);

- створення і підтримка креативних хабів;

- сприяння реалізації творчих кроссекторальних проєктів: колаборації між різними секторами креативних індустрій (крафти + дизайн, дизайн + ІТ тощо);

обмін досвідом між представниками різних секторів креативних індустрій; сталі платформи й майданчики кроссекторальної співпраці у сфері креативних індустрій;

стимулювання відкриття офісів міжнародних компаній Apple, Spotify, YouTube в Україні для кращого просування і представлення українського креативного контенту на цих платформах. Механізм реалізації проєкту — політична медіація.

У довгостроковій перспективі (2026-2032 роки) пропонується Планом відновлення [39] три основних напрями:

1. Запуск програми «Креативний рюкзак», у межах якої школярі подорожують Україною та знайомляться із сучасними креативними практиками

та професіями (державне фінансування для поїздок школярів українськими містами і їх знайомства з креативним досвідом (екскурсії, воркшопи, тренінги VR/AR, 3D друк, кіношколи, моделювання одягу тощо);

2. Вдосконалення освіти у сфері креативних індустрій:

надання практичних навчальних послуг щодо продажу на міжнародних маркетплейсах, захисту прав інтелектуальної власності тощо;

встановлення нових зв'язків, партнерств, програм обміну з іноземними університетами в креативних індустріях;

грантова програма для розробки освітніх продуктів у креативних індустріях (зокрема програм неформальної освіти), підтримки розробки проектів професійних та освітніх стандартів.

3. Підтримка розвитку креативних індустрій шляхом їх зниження податкового навантаження:

необхідність фіскального стимулювання відновлення виробництва та подальшого розвитку підприємств у сфері креативних індустрій.

необхідність врегулювання питань «тіньової» діяльності у концертній індустрії через запровадження «єдиного квитка» (реєстр квиткового господарства) та зміну оподаткування для продавців квитків (неможливість продавцям перебувати на спрощеній системі оподаткування, запровадження РРО тощо).

У м.Києві серед пріоритетних напрямів та організаційних заходів мають бути:

Формування ідентичності громади і популяризація історико-культурних об'єктів, подій, цінностей міста.

Нарощування обсягів реалізації продукції та послуг культури і креативних індустрій, які були значно знижені за час війни і пандемії. Досягнення відповідності культурної пропозиції потребам населення, втілення оригінальних авторських проектів, копродукція та колаборація в міжнародних проектах.

Системний підхід до розвитку культури і креативних індустрій та удосконалена нормативна база щодо його управління. Це стосується і

визначення креативних індустрій пріоритетом у Стратегії розвитку м. Києва на період до 2035 року, розробки міської комплексної цільової програми, форм стимулювання та підтримки підприємств і закладів з міського бюджету. Має бути вирішення питання можливості примусового вилучення у приватних власників до власності громади об'єктів культурної спадщини, які перебувають у аварійному або занедбаному стані, підвищення штрафних санкцій, розробка заохочувальних механізмів залучення інвесторів до реставраційних робіт історико-культурних пам'яток, стратегії розвитку технічних інновацій в сфері охорони культурної спадщини м. Києва та її популяризації.

Відновлення:

- повноцінного вручення Мистецької премії «Київ»,
- театральної премії «Київська пектораль».

Необхідність збереження, відновлення, розширення та модернізації інфраструктури галузі:

- Продовження ремонтно-реставраційних робіт та підготовка до відкриття експозиції Музею «Іван Франко і Київ».

- Продовжити втілення пілотного проекту «Сучасний бібліотечний простір» на базі бібліотек: № 15 для дітей ЦБС Голосіївського району м. Києва, бібліотеки ім. Зої Космодем'янської для дітей ЦБС Дарницького району м. Києва.

Створення належних умов для збереження, відродження та розвитку етнічної, культурної та мовної самобутності, вивчення рідної мови, історії осіб, які належать до національних меншин і проживають у місті Києві (функціонування Київського муніципального дому національностей).

Активізація роботи щодо виконання Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини.

Співпраця і формування спільно з міжнародними партнерами стратегії захисту, збереження та відновлення об'єктів культурної спадщини міста.

Збереження традиційного характеру середовища історичної забудови, історичного та архітектурного образу міста Києва.

Збереження та розвиток історичної самобутності Державного історико-архітектурного заповідника «Стародавній Київ».

Реставрація, реновація та ревалоризація об'єктів культурної спадщини з застосуванням відповідних технологій, а у подальшому створення умов для сучасного використання таких об'єктів (зокрема їх пристосування до туристичної та музейної діяльності).

Дослідження об'єктів археологічної спадщини міста Києва; консервація, реставрація та музеєфікація об'єктів археологічної спадщини міста Києва; відтворення пам'яток історії та культури.

Прискорення роботи з оцифрування пам'яток культурної спадщини міста (у т. ч. для наповнення електронної інформаційної бази пам'яток), музейних експонатів, створення єдиної електронної бібліотеки – участь у 4 масштабних цифрових проєктах - е-Спадщина, е-Мистецтво, е-Туризм та е-Книга.

Висновки до розділу 3

Аналізуючи досвід Великобританії, і зокрема Лондону, де впроваджується ефективна політика щодо креативних індустрій, можна виділити основні напрями їх підтримки, а також особливості ініціатив та результати. Там створена розгалужена інституційна основа - органи публічної влади на всіх рівнях, які відповідають за регулювання креативних індустрій. надають їм значну підтримку. Приділяється увага підтримці сектору малого і середнього бізнесу, стартапам, вкладаються інвестиції. В результаті відбувається зростання кількості робочих місць, впроваджуються нові ініціативи та програми, зростає торгівля креативними товарами, посилюється лідерство Лондона у світі через креативну економіку, зростають надходження до бюджету.

Узагальнення успішних світових практик показало, що заходи підтримки культури і креативних індустрій спрямовані по 3 векторам: (1) створення придатного середовища для креативного бізнесу; (2) податкові пільги і

преференції для творчої особистості і бізнесу ; (3) забезпечення захисту інтелектуальної власності і результатів праці митців. При цьому основним є програмний і проектний підхід у фінансуванні. Для України, де державна політика щодо цієї сфери є молодою, врахування напрацювань щодо інституційної та правової бази, у т. ч. і що стосується інтелектуальної власності, механізмів розбудови креативної економіки в Україні і захисту авторських прав на результати інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній і художній сферах, моделей С-ІТЕТ (Creative – Innovation, Technology, Entrepreneurship, Trade) є важливим. Доведено, що представники творчих професій можуть і мають впливати на розвиток окремих організацій, зростання і розквіт цілих міст і регіонів.

Кластерний підхід є одним із головних концептів росту конкурентоспроможності територій. Креативні кластери формують консолідовані мережі, діяльність яких орієнтована на креативні товари та послуги на основі сучасних технологій, людського та соціального капіталів. В Києві вони створені у високотехнологічних видах економічної діяльності, зокрема у сферах ІКТ, літакобудування, вищої освіти та науки, культури, в рекламній та кіно індустріях. Це «Довженко-Центр», Арт-завод Платформа, Мистецький Арсенал, Kyiv IT Cluster тощо. Переваги кластерів полягають у співпраці, розвитку творчих співтовариств, створенні нових цінностей, гнучкості і адаптивності, формуванні партнерств, економії на масштабі, формуванні конкурентного бізнес-середовища, розвитку людських ресурсів з критичним мисленням, реалізації талантів, формуванні креативного міста.

Обґрунтовано комплексний підхід до удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій. Удосконалення полягає у синергії змін законодавчої основи, нормотворчого процесу, інституцій, локальних нормативних актів, якими є Стратегія м. Києва, цільові програми і конкретних заходів, адаптації кращих іноземних практик із цієї сфери.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі сформульовано низку теоретичних і практичних положень щодо удосконалення правових та організаційних аспектів розвитку культури і креативних індустрій. Основні результати дослідження знайшли відображення у висновках і пропозиціях відповідно до поставленої мети і завдань магістерської роботи. Зокрема:

1. З'ясовано сутність понять «культура», «креативні індустрії» та пов'язаних з ними з точки зору публічного управління. Здійснено компаративний аналіз визначення дефініції «креативні індустрії» та їх складу згідно з українським законодавством та визначеннями Міністерства культури, медіа та спорту Великобританії, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Інституту статистики ЮНЕСКО. Розглянуто види економічної діяльності, які відносяться до креативних індустрій, їх характерні риси. Встановлено, що креативні індустрії в Україні мають специфіку і є базою «креативної економіки», що стимулюється технологічними інноваціями.

2. Здійснено семантичний аналіз понять – складових категорії «організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій», що дозволило результаті сформулювати авторське визначення: організаційно-правовий механізм розвитку культури і креативних індустрій це система законодавчих, підзаконних і локальних нормативно-правових актів, що корелюються з положеннями Конституції України щодо розвитку культури і спрямовані на врегулювання сфери суспільно-правових та економічних відносин у цій сфері та органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що взаємодіють із метою перетворення норм права, закріплених у названих нормативно-правових актах, на практичні

правомірні активності всіх суб'єктів для розвитку сфери культури і креативних індустрій.

3. Охарактеризовано інституційне забезпечення розвитку культури і креативних індустрій, з'ясовано функції інституцій, особливості чинних програм. Виявлено недоліки механізмів розвитку креативних індустрій на національному та регіональному рівні, зокрема їх неузгодженість, незбалансованість, невідповідність світовим трендам, а відтак неефективність. Визначена необхідність 1) ідентифікації потреб кожного виду креативних індустрій на різних етапах виробничого процесу створення креативних товарів та послуг, 2) формування відповідних інструментів, 3) сприяння розвитку креативних індустрій на конкретному етапі їх виробничого процесу, 4) сфокусованість зусиль органів публічного управління на означених проблемах окремих індустрій.

4. Проаналізовано тенденції у розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві. Виявлено, що культура і креативні індустрії є важливою складовою економіки і соціального життя столиці. Наявність великої кількості закладів, творчих і кваліфікованих кадрів, їх стратегічний потенціал обумовили визначення культури і креативних індустрій одним із основних напрямів смарт-спеціалізації міста Києва. Київ є лідером в Україні в сфері креативних індустрій, таких як: ІТ, видавнича діяльність, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів та діяльність у сфері радіо та телевізійного мовлення тощо. Столиця забезпечує більше третини доданої вартості сектору культури і креативних індустрій. Зростання залученості киян і гостей міста до культурних і духовних цінностей забезпечують, у тому числі, й заклади культури, що перебувають у комунальній власності громади міста Києва.

5. Поведений SWOT-аналіз розвитку культури і креативних індустрій у місті Києві дозволив виявити проблеми, серед яких інфраструктурні, невідповідність пропозиції потребам населення, недостатня підтримка творчих ініціатив, крос-культурної взаємодії, нестача інвестицій і пільг, фахівців, відсутність

статистичних даних, недостатній рівень популяризації креативних продуктів, відсутність системного підходу до розвитку креативних індустрій в цілому.

6. Аналізуючи досвід Великобританії, і зокрема Лондону, де впроваджується ефективна політика щодо креативних індустрій, можна виділити основні напрями їх підтримки, а також особливості ініціатив та результати. Там створена розгалужена інституційна основа - органи публічної влади на всіх рівнях, які відповідають за регулювання креативних індустрій. надають їм значну підтримку. Приділяється увага підтримці сектору малого і середнього бізнесу, стартапам, вкладаються інвестиції. В результаті відбувається зростання кількості робочих місць, впроваджуються нові ініціативи та програми, зростає торгівля креативними товарами, посилюється лідерство Лондона у світі через креативну економіку, зростають надходження до бюджету.

Узагальнення успішних світових практик показало, що заходи підтримки культури і креативних індустрій спрямовані по 3 векторам: (1) створення придатного середовища для креативного бізнесу; (2) податкові пільги і преференції для творчої особистості і бізнесу ; (3) забезпечення захисту інтелектуальної власності і результатів праці митців. При цьому основним є програмний і проектний підхід у фінансуванні. Для України, де державна політика щодо цієї сфери є молодою, врахування напрацювань щодо інституційної та правової бази, у т. ч. і що стосується інтелектуальної власності, механізмів розбудови креативної економіки в Україні і захисту авторських прав на результати інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній і художній сферах, моделей C-ITET (Creative – Innovation, Technology, Entrepreneurship, Trade) є важливим. Доведено, що представники творчих професій можуть і мають впливати на розвиток окремих організацій, зростання і розквіт цілих міст і регіонів.

7. Кластерний підхід є одним із головних концептів росту конкурентоспроможності територій. Креативні кластери формують консолідовані мережі, діяльність яких орієнтована на креативні товари та послуги на основі сучасних технологій, людського та соціального капіталів. В

Києві вони створені у високотехнологічних видах економічної діяльності, зокрема у сферах ІКТ, літакобудування, вищої освіти та науки, культури, в рекламній та кіно індустріях. Це «Довженко-Центр», Арт-завод Платформа, Мистецький Арсенал, Kyiv IT Cluster тощо. Переваги кластерів полягають у співпраці, розвитку творчих співтовариств, створенні нових цінностей, гнучкості і адаптивності, формуванні партнерств, економії на масштабі, формуванні конкурентного бізнес-середовища, розвитку людських ресурсів з критичним мисленням, реалізації талантів, формуванні креативного міста.

8. Обґрунтовано комплексний підхід до удосконалення організаційно-правового механізму розвитку культури і креативних індустрій. Удосконалення полягає у синергії змін законодавчої основи, нормотворчого процесу, інституцій, локальних нормативних актів, якими є Стратегія м. Києва, цільові програми і конкретних заходів, адаптації кращих іноземних практик із цієї сфери. Все це запропоновано в контексті Плану відновлення України, враховуючи інноваційні тенденції та активне формування цифрового суспільства, що безперечно буде впливати на формування публічної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ. Стан фінансування культури та мистецтва з місцевих бюджетів у 2022 році: основні тенденції. Київ: 2023. 183 с.
2. Арт-завод Платформа. Креативний простір для роботи та дозволя. URL.: <https://citycapital.com.ua/art-zavod-platforma/>
3. Афанасьєва Ю. Організаційно-правовий механізм державного регулювання демографічних процесів в Україні. *Ефективність державного управління*. 2005. № 43. С. 250-257.
4. Бакуліна Н., Фалович В. Розвиток креативних індустрій в Україні: аналіз і оцінка. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*, 2019. № 24, С. 24-32.
5. Боняк В., Коломоєць Ю. Механізм реалізації конституційного права працівників на страйк в Україні. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 2. С. 12-19.
6. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і доп.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
7. Гавриляк О. Організаційний механізм управління діяльністю підприємства. Електронний науковий вісник «Керівник.info». 2012. URL: <http://kerivnyk.info/2012/04/gavryljak.html>.
8. Галахова Т. О. Креативні індустрії: теоретично-методологічні підходи до вивчення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014, №9, С. 9-13. URL. : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_9%284%293
9. Гарафонова О. І. Концептуальні підходи до організаційного механізму реструктуризації інтегрованих корпоративних структур. II Міжнародна періодична науково-практична конференція «Альянс наук: вчений – вченому»: Том 1. Дніпропетровськ : НАУ «Ера», 2005. С. 24–27
10. Гетьманцев Д. Роль креативних індустрій в економіці післявоєнної України. URL.: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/21/695268/>

11. Грузнов, І. І. Організаційно-економічні механізми управління. Одеса : Астропрінт, 2000. 292 с. 18.
12. Довгострокова стратегія розвитку культури в Україні до 2025 року. Платформа стратегічних ініціатив «Культура-2025». 2014-2015. URL: <https://bit.ly/2tkCDcV> .
13. Дроздова Н. Організаційно-правовий механізм управління системою державних закупівель на конкурсних засадах: теоретико-методологічний аспект. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_319_98759109.pdf
14. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь. К.: ФОП Лопатіна О.О., 2019. 112 с.
15. Замковий Р. Організаційно-правові механізми реалізації державної політики у сфері стандартизації України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1378>.
16. Звіт дослідження «Визначення основних напрямів смарт-спеціалізації міста Києва». URL.: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2019/10/22/Zvit_dosl.pdf
17. Каравай А. Культурний бізнес в Україні під час війни: він оживає чи виживає? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/16/688223/>.
18. Карасьова Н. А. Креативні індустрії як елемент стратегії постіндустріального розвитку. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 2019. № 3, С.110–120.
19. Колесник Д.В. Організаційно-правовий механізм реалізації принципу недоторканності суддів в Україні. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. Правознавство. 2015. Т. 20. Вип. 2 (27). С. 32-39.
20. Комплексна міська цільова програма «СТОЛИЧНА КУЛЬТУРА: 2022–2024 роки» : Рішення Київради від 16 грудня 2021 р. №4031/4072. URL : <https://kmr.gov.ua/uk/content/rishennyu-kyuyivskoyi-miskoyi-rady-6449>
21. Конституція України. 1996. URL. : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
22. Короткий енциклопедичний словник з культури. К.: Україна, 2003. ISBN 966-524-105-2.
23. Креативна Україна. Веб-сайт. URL: <http://creativeukraine.org.ua/uk/>

24. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія / С. А. Давимука, Л. І. Федулова; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.

25. Кузнецова Н. Б. Концептуальні основи формування та розвитку креативних кластерів. *Web of Scholar*, 2018. № 3, 2(20), С.7–11.

26. Кукса І.М., Петухова Т.О. Креативна економіка як елемент інноваційної та стійкої стратегії розвитку України. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2017. Вип. 12. URL: <https://bit.ly/2tdnQR5>.

27. Мистецький арсенал. <https://artarsenal.in.ua/pro-nas/misiya/>

28. Ніколаєва О., Онопрієнко А., Таран С., Шоломицький Ю., Яворський П. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України. Зведений звіт. Київська школа економіки, 2020. с. 111. URL: <https://kse.ua/ua/kse-research/kreativni-industriyi-vpliv-na-rozvitok-ekonomiki-ukrayini/>

29. Організаційно-економічний механізм культурної індустрії України: Монографія. / М.О. Проскуріна. К.: «Національна академія управління». 2018. 222 с.

30. Ославська С. Вірус креативності. *Korydor* журнал про сучасну культуру: онлайн-журнал. URL: <https://bit.ly/388OaMq>

31. Подольчак Н. Ю., Левицька Я. В. (2021). Поняття та структура креативних індустрій в державному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 10. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.10.1

32. Про внесення змін до Програми економічного і соціального розвитку міста Києва на 2021-2023 роки: Рішення Київської міської ради від 07 жовтня 2021 року № 2730/2771. URL. : <https://kmr.gov.ua/>

33. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 р. №265-р. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text>

34. Про культуру : Закон України 14 грудня 2010 року № 2778-VI. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>

35. Про реалізацію експериментального проекту щодо надання на конкурсних засадах фінансової підтримки стартапам в Україні, у тому числі в сфері інформаційних технологій : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 736. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2022-%D0%BF#Text>

36. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України 15 липня 2021 року № 1667-IX. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>

37. Про схвалення основних напрямів смарт-спеціалізації міста Києва: Рішення Київської міської ради від 19 грудня 2019 року № 498/8071. URL.: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2020/2/5/rishennja_498_8071.pdf

38. Про Український культурний фонд : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 19, ст. 238. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text>

39. Проект Плану відновлення України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни, 2022. 350 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/culture-and-information-policy.pdf>

40. Прогнімак О. Д. Креативне майбутнє України: перспективи і перешкоди. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 3 (53), С.212–227.

41. Савіцька В.В. Елементи організаційно-правового механізму управління в сфері селекційних досягнень у рослинництві в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. № 197. С. 256-261.

42. Скавронська І. В., Ріпка Р. О. Емпіричне оцінювання передумов становлення креативного класу в Україні. *Young Scientist*. № 2 (42), February, 2017. С. 339-344.

43. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.

44. Смолич Д. В. Концептуальні засади формування інноваційних кластерів в умовах транскордонного співробітництва. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління», 2012. № 34, С. 206–210.

45. Сотнікова Ю. В. Теоретичні аспекти формування креативних кластерів в Україні. Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2020, 3-4 березня. м.Харків - м. Торунь. ФОП Панов А. М. С. 191-193.

46. Стан культури та креативних індустрій під час війни - результати дослідження від Українського культурного фонду та МКІП України. URL: <https://ucf.in.ua/news/11082022>

47. Тарахонич Т.І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. № 50. С. 12-18

48. Топалова Е.Х. Організаційно-правовий механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування*. 2018. № 1. URL: http://el-zbirn- du.at.ua/2018_1/24.pdf

49. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні. URL: <https://www.culturepartnership.eu/upload/2017/ UA.pdf>

50. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. 2008. № 1. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf.

51. Харламова Г., Гуменна О. Креативність врятує: уроки для України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. №196. С.76-84.

52. Холодницька А. В. Актуальні тенденції розвитку креативних індустрій в Україні в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*, 2018. № 14, С. 151-157. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/19.pdf

53. Чевганова В.Я., Введенская А.В., Заплава О.Ю. Креативна економіка: світовий досвід та уроки для України. Економіка та суспільство. 2018. № С. 680-688. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/106.pdf
54. Чуль О., Вахович І. Розвиток креативних індустрій. регіональний вимір: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 288 с.
55. Щеглюк С. Д. Особливості розвитку креативної індустрії України: перспективні форми просторової організації. Регіональна економіка, 2017. № 6 (128), С. 143-150. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20176\(128\)/sep20176\(128\)_143_ShcheglyukS.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20176(128)/sep20176(128)_143_ShcheglyukS.pdf)
56. Яцько К.В. Креативні кластери як складова культурного середовища в контексті розвитку креативних індустрій в Україні. Питання культурології, 2022. № 39, С. 241-248.
57. Bakshi H., McVittie E., Simmie J. Creating innovation: Do the creative industries support innovation in the wider economy?: monograph. London: National Endowment for Science, Technology and the Arts, 2008. 82 p.
58. Clusters and Creative Industries. Wallonia European Creative District, 2015. 26 p.
59. Cooke P., Lazzeretti L. Creative Cities, Cultural Clusters and Local Development: monograph. Cheltenham: Edward Elgar, 2008. 384 p.
60. Creative Industries: Mapping Document / UK Government's Department for Culture, Media and Sport. London, 1998, 2001.
61. Daubaraite U., Startiene G. Creative Industries Impact on National Economy in Regard to Sub-sectors. Procedia - Social and Behavioral Sciences. Medan: Universitas Sumatera Utara, 2016. P.129-134.
62. Evans G. Creative Cities, Creative Spaces and Urban Policy. Urban Studies, 2009. № 46 (5-6), 7-15. URL: <https://doi.org/10.1177/0042098009103853>
63. European Commission Green Paper: Unlocking the potential of cultural and creative industries. Brussels, 2010. 21 p.

64. Florida R. The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life: monograph. New York: Basic Books, 2002. 464 p.

65. Galloway S., Dunlop S. A Critique of Definitions of the Cultural and Creative Industries in Public Policy. *International Journal of Cultural Policy*, 2007. № 13, p.17–31. Harald Binder Cultural Enterprises.

66. Hesmondhalgh D. Cultural and Creative Industries. *Handbook of Cultural Analysis: monograph*. Oxford and Malden, MA: Blackwell. 2008. 19 p.

67. IT Ukraine Report 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LujaT9pHEGhgprRojfnlZgQikkyiIlbE/view>

68. Kent C. Creative industries and the UK economy: a success story. *NewStatesman*. 2019. URL.: <https://bit.ly/2RdkZSn>

69. Kreativwirtschaft - zentraler Wirtschaftsfaktor und Impulsgeberin für den Innovationsstandort Österreich. Bundesministerium für Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft (BMWF) in Kooperation mit der Kreativwirtschaft Austria (KAT), der Wirtschaftskammer Österreich, dem Austria Wirtschaftsservice (aws) und winnovation consulting gmbh. 2016, Wien. URL: <https://bit.ly/2rKTHIe> .

70. Kyiv It Cluster. https://prostir.fandom.com/wiki/%d0%9a%d0%b8%d1%97%d0%b2_%d0%86%d0%a2_%d0%ba%d0%bb%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%b5%d1%80

71. Landry C. *The Creative City*. Second edition. London: Earthscan, 2008. 300 p.

72. London's creative industries. URL : <https://www.london.gov.uk/programmes-strategies/arts-and-culture/londons-creative-industries>

73. Muller K., Rammer C., Truby J. The role of creative industries in industrial innovation. *Innovation: management, policy & practice*. 11. 2009. P.148-168.

74. Pratt A. The Cultural and Creative Industries: Organisational and Spatial Challenges to their Governance. *Die Erde*. 143 (4). 2012. pp. 317-334.

75. The creative industries UK. URL: <https://www.thecreativeindustries.co.uk/>

76. The Department for Digital, Culture, Media & Sport. URL: <https://bit.ly/2Y8pe2Z>

77. Whitehead J. Livingstone unveils scheme to promote Creative London. Campaign. 2004. URL: <https://bit.ly/33J2HuO>